

Національний університет
"КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ"

Кафедра філософії та релігієзнавства
Кафедра культурології

Юрій Джулай

«Філософія гуманітарного знання»

МЕТОДИЧНА СЕРІЯ

2004

Національний університет
"КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ"

Кафедра філософії та релігієзнавства
Кафедра культурології

Юрій Джулай

«Філософія гуманітарного знання»

Київ

Видавничий дім
"Києво-Могилянська академія"
2004

Запропонований методичний посібник забезпечує всебічне вивчення курсу “Філософія гуманітарного знання” студентами магістерського ступеня навчання із спеціальностей: філософія, культурологія, історія та теорія культури, історія та археологія. Розрахований на викладачів та студентів гуманітарних факультетів університетів.

*Рекомендовано до друку Вченою радою НаУКМА
Протокол № 35 від 24 червня 2004 р.*

Рецензент:

доктор філос. наук, проф., зав. кафедри етики, естетики та історії та теорії культури Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка
Панченко Валентина Іванівна

© Ю. В. Джулай, 2004
© Видавничий дім «Києво-
Могілянська академія», 2004

ЗМІСТ

ВСТУП (АБО ПРО МЕТУ І ЗАВДАННЯ КУРСУ).....	с. 3
УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЙТИНГУ.....	с. 4
ПРОГРАМА КУРСУ “ФІЛОСОФІЯ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ” ..	с. 5
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ “ФІЛОСОФІЯ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ”.....	с. 20
1. Історицизм як гуманітарний світогляд та методологія історико- культурного дослідження.....	с. 20
2. Концепція гуманітарного знання: граймо за Фуко.....	с. 22
3. Г.-Г. Гадамер: концепція поезії як форми пізнання істини.....	с. 23
4. Герменевтичний сад П. Рікера.....	с. 24
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	с. 27
ЛІТЕРАТУРА ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ.....	с. 37
ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З КУРСУ “ФІЛОСОФІЯ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ”.....	с. 48
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	с. 51
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ.....	с. 53
РОБОЧИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН З КУРСУ “ФІЛОСОФІЯ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ”.....	с. 56

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою курсу є засвоєння: 1) ідей "філософської герменевтики" Г.-Г.Гадамера в контексті першої та другої хвиль історицизму (60-і-90-і роки ХХ ст.); 2) причин генералізації "філософської" герменевтики Гадамера до основи переосмислення гуманітарного мислення взагалі. В курсі подається критика ідеології існування загальних методологій гуманітарного знання, яку закріпили: 1) неокантіанська теорія цінностей та неокантіанська програма подання культури як повної символізації людського світу (Е.Касіреп); 2) феноменологічна програма онтології пізнання іншого, чужого в якості передумови сприйняття світу та людини (Е.Гуссерль); 3) емпатії і вживання в чужу культуру та світогляди як коди культури (В.Дільтей).

В курсі демонструється ідея, що генералізація "філософської" герменевтики виникла в руслі відомої традиції "філософії повернення" до витоків. Головним ланцюгом ідеологічних втрат в ідеології гуманітарного знання до

60-х років ХХ ст. залишається редукція гуманістичного сенсу поняття "здорового глузду" до рівня здатності до судження або присуду (І.Кант). Лише збереження суспільно-етичного виміру мистецтва здорового глузду в англійській та французькій традиції дозволяє зберегти можливість: 1) постійного живого зв'язку з античною традицією; 2) розуміти здоровий глузд як надшвидко і корисно діючу свідомість; 3) зв'язати цю надію здорового глузду ("історично-своєчасну свідомість") із онтологічною природою досвіду, мовою і мовленням.

В курсі проаналізовані філософські засади т.зв. "нового історизму", нарративізм А.Данто, концепції історико-культурного пояснення інтерпретації. В лекціях подається критика недоліків телеологічної історії герменевтики, а також висвітлюються погляди на філософську герменевтику Г.Гадамера, ніцшеанську постструктуралістську "філософію підозри" (П.Рікера, М.Фуко), теорія комунікативного консенсусу (Ю.Габермаса) та неісторизм методології деконструкції (Ж.Дерріда). В межах самостійної роботи (47 год.) вивчаються погляди на герменевтику неарістотеліків (Г.Арендт, М.Йонаса), представників "філософії мови" (Р.Рорті, Д.Девідсона) та філософії науки (Т.Куна, П.Фейєрабенда), структуралістської метаісторії Х. Уайта.

МЕТОД ВИКЛАДАННЯ КУРСУ

Курс орієнтовано на 52 (36 лекційних, 10 семінарських) навч. годин. Він читається протягом 13 навч. тижнів. Кожен тиждень розрахований на 4 год. аудиторних занять. Курс передбачає проведення консультацій та позааудиторних самостійних студій (47 навч. год.), а також:

- знайомство з науковою літературою до курсу з розрахунку біля 100-120 стор. на тиждень;
- написання тез (рефератів) в межах курсової тематики;
- підготовку до поточного, проміжного та підсумкового контролю.

СИСТЕМА ОЦІНОК ТА КОНТРОЛЮ

Передбаченою формою підсумкового контролю є іспит. Курс орієнтований на рейтингову систему оцінки (у балах). Максимальна кількість балів становить 100 балів, що поділені у такий спосіб: творча робота на лекціях та семінарах – 40 балів; написання тези (реферату) в межах курсової тематики – 20 балів; складання іспиту – 40 балів. Враховується також присутність на лекціях.

В курсі існує така система оцінок:

61-75 балів – задовільно;

76-90 балів – добре;

91-100 балів – відмінно.

Вимоги та види контролю:

- підготовка до семінарів передбачає ознайомлення у повному обсязі з обов'язковою літературою;
- загальний обсяг тез (реферату) повинен дорівнювати 0,5 д.а.;
- іспит проводиться відразу по завершенні курсу та з урахуванням результатів попередніх контрольних дій;
- слухачі курсу повинні бути готовими до поточного експрес-контролю.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Лекція1. Історія герменевтики та спроби її гуманітарно-методологічного узагальнення (2 год).

Герменевтика в недалекій історії: дисципліна з технічних та методологічних питань інтерпретативних наук. Допоміжний характер герменевтики XIX ст. Розширене тлумачення герменевтики та деякі історичні координати з нього. Історичний плюралізм предметного та методологічного значення герменевтики і проблема його генетичного узагальнення навколо проблеми інтерпретації. Дедукція герменевтики з т.зв. власних коренів: герменевтики Ф. Шлейєрмахера, методології та історіографії І. Дройзена, методу емпатичного порозуміння В. Дільтея (Просвітництво – протестантська теологія – патристика). Сюжети генетичної дедукції герменевтики: М. Лютер – систематизація герменевтики; універсальна теорія розуміння – Ф. Шлейєрмахер; універсалізація герменевтики до методології гуманітарних наук; винахід онтологічної основи універсальності герменевтики – людська фактичність – М. Гайдеггер; формування герменевтики як теорії історичності людини у мові – Г.-Г. Гадамер. Екстраполяція герменевтики на ідеологію, теологію, літературну теорію, методологію науки, практичну філософію. Історичне спростування телеологічної історії герменевтики та її генетичної дедукції. Герменевтика у вузькому значенні: філософська герменевтика Г.-Г. Гадамера та почасти П. Рікера. Системно-філософське узагальнення герменевтики Г.-Г. Гадамера та його особливе місце в розвитку герменевтики. Звучання антитези: філософська герменевтика Г.-Г. Гадамера – інші сучасні теорії герменевтики (К.-О. Апель, Е. Гуссерль, М. Гайдеггер, Ж. Дерріда, неоарістотелізм, Т. Кун, П. Фейєрабенд, Р. Рорті, Д. Девідсон, П. Рікер, М. Фуко, Ф. Ліотар, Ж. Дельоз). Збереження універсалізму формального узагальнення герменевтики Ф. Шлейєрмахера. Попереднє визначення предмету філософської герменевтики: історичне буття та її вираження в історично-дієвій мовній свідомості.

Лекція2. Інтелектуалізація здорового глузду: "за" і "проти" в сучасній філософській герменевтиці (2 год).

Деякі актуальні наслідки античної традиції в тлумаченні здорового глузду: здоровий глузд як спільне добродія, благо, невимушена бесіда (діатриба) на філософсько-моральну тему. Актуальність антикартезіанського духу вчення Дж. Віко – збіг практичного витвору людей та істини (verum factum

Мудрість як розрізнення доречного і недоречного в житті людей; почуття, що виховує спільне життя, уклади життя та цілі людей.

Актуальність римської класичної традиції: піднесення власних традицій та форм суспільного життя до рівня *sensus communis*. *Sensus communis* як гарантія критики надмірної метафізики та підтримки тільки практичної критики. Підтвердження актуальності римської традиції щодо тлумачення здорового глузду у вченні Дж. Віко про риторико-гуманістичну освіту як стрижень гуманітарного знання. Історія як наука "живих прикладів". Відкриття та усвідомлення наявності феномену неперервного впливу античного знання на риторико-гуманістичне тлумачення здорового глузду. Г.-Г. Гадамер про значення тлумачень здорового глузду Ентоні Ешлі Купера, лорда Шефтсбері (1671-1713). Здоровий глузд як приборканий егоїзм та вихована люб'язність. Мудрість як інтелектуальне зусилля та виховання недовіри до догматиків, метафізиків, утопістів. Самосвідомість гуманітарних наук XIX ст.: кантівська теорія здорового глузду як здатності до судження. Німецький піїтизм (Ф. Етінгер, А.-Г. Франке). Слово та прихований в ньому афект. Св. Письмо як духовне слово. Повернення уваги до експресивності мови. Поняття душі мови, слова та Послання і прихованого "звернення до життя" у тексті Св. Письма. Тлумачення здорового глузду з традиції XVIII ст. як людяної мудрості. Виключення морально-релігійного досвіду з царини досвіду судження. Б. Грасіан – здоровий глузд як позначення майстерності у відношенні до всіх компонентів та проблем життя: "низьких" та "високих". Спільнота майстрів як ідеал гарного спільного часу. І. Кант – уможливлення дискурсів у царині смислів. Смак як надшвидке судження без вагань. Негативне визначення смислу (утримання від смислу).

Мода як зовнішнє. Смак як критична оцінка моди. Смак як дистанціювання від моди або свідоме пристосування до неї. Мода як модус (варіація) загальної поведінки. Чому вчить мода (варіювання поведінки, емпіричні демонстрації, вміння виходити на точку зору спільноти, перенос на точку зору спільноти). Мода як суспільна залежність та неможливість боротьби з нею. Принадне та непринадне.

Лекції 3-4 Проблема герменевтичної інтерпретації пізнавального аспекту естетичного досвіду (6 годин).

Естетика смаку про естетичні судження смаку як суто персональне надбання. Заперечення наявності пізнавального знання у судженнях смаку. Суб'єктивні підвалини судження смаку: задоволення від споглядання, у супроводі вільної гри продуктивної здатності до уяви, гри фантазії та інтелекту.

Кантова концепція "чистого смаку" в якості проєкту перспективного тлумачення судження смаку. Вчення про довільне та інтелектуалізоване прекрасне. Чистий смак як прояв довільного споглядання природи не заради цікавості. Г.-Г. Гадамер про функції понять про довільне та принесене прекрасне. Естетика смаку про невидимі форми присутності ідей у спогляданні (алегоричне і символічне зображення). Поняття про внутрішнє і

зовнішнє зображення. Символічне зображення як умова дії рефлексії. Гете про життєздатні символізації чисельних повторів безлічі дій та подій життя. Міф як царина символічної та алегоричної зображувальної дії понять та джерело зображувального потенціалу мистецтва. Незавершений характер ідентифікації у символі як спосіб переведення на зображення надчуттєвого у чуттєвому. Завершена форма означення в алегорії надчуттєвого чуттєвим (поняття про точне зображувальне значення). І. Кант про зображення прекрасного моральним як про естетичне призначення символу. Поняття про виховання прекрасним. Поняття про смак у давньогрецькому мистецтві. Розрізняюче ґрунт зображення як ознака символізму. Розумне зображення та його динамічна означаюча структура: (багатоступенева тотожність та відмінність ідей і явища). Рефлексія як спостереження за тотожністю та відмінністю ідей і явищ. Предметність алегоричного зображення, динамізм ідей у символічному зображенні. І. Кант про причини падіння питомої ваги моральної складової у символічних зображеннях прекрасного. Звільнення теоретичних засад естетики ХІХ ст. від ідеології алегоричної і міфологічної свідомості та обоження мистецтва. Естетична свідомість як царина перетворення у фантазії гри переживань генія на символ. Царини збереження точного значення символічних ідей (алегорії): французький класицизм, християнське мистецтво, тлумачення зображувальності символу (Г.-В.-Ф. Гегель, К.-В.-Ф. Зольгер); рецепція поезії Сходу у ХІХ ст.; узгоджене з грецьким Просвітництвом тлумачення Св. Письма у патристиці та його подальший вплив на формування літератури Нового часу.

Концепція виділення естетичної свідомості з релігійної та міфологічної повсякденної свідомості. Усвідомлення т. зв. історичної позиції людини у світі та історичного характеру мистецтва через динамізм символічно-дієвої свідомості. Г.-В.-Ф. Гегель про історичне надбання символічно-естетичної універсалізації: 1) створення глобального морального світопорядку; 2) визначення символізації як співпадіння ідеї з принципово незавершеним буттям.

Самопізнання в межах мистецтва. Різновид естетичного самопізнання: естетична поведінка (Ф. Шюллер); естетично-вихований інстинкт гри (Й.-Г. Фіхте). Виховання мистецтвом в мистецтві і заради мистецтва.

Наслідки феноменологічної критики психології та теорії пізнання: заперечення тези про естетичне як різновид пізнання в образах. Критика естетичного досвіду як епіфеномену життєвого досвіду “розчарувань” та пробудження від “естетичної ілюзії”. Глобальна проєкція естетичної свідомості у світ позаконтекстуально- та позафункціонально якісного в мистецтві. Критика симультанного зображення буття в естетичній свідомості (перетворення функціонально-орієнтованого живопису на експозиції стильових зразків; живопис шкіл, напрямків, стилів). Хронологічно-стильове подання зібрань та колекцій. Критика легітимації симультаності театру: самоствердження у репертуарі освічених спільнот. Репертуар “архетипів креативності” проти репертуару “реальності”. Критики ідеології реставрації історично-культурних пам’яток під туризм (пізнання з альбомів).

Концепція “натхнення без замовників”. Аутсайдер як самовизначення генія в царині соціально-рольової поведінки. Неспівставність творчої богеми (“мандрівників духу”) із соціальними ролями морального суспільства. Неоміфологія генія (рятівник світу; озвичаєння трагедійного виміру буття генія). Кумири локальних художніх спільнот. Феномен сибаритства та епігонства. Творча доля епігонів (багатство надбаного та мізерність створеного). Естетична свідомість та сучасні форми узагальнення мистецтва (монументальні форми; віртуозні втілення). Творчість генія як таємниця дії сомнабулічних сил. Критика абстрактного тлумачення естетичної перцепції (споглядання як бажання; робота з перцептивною структуралізацією). Вплив феноменології та екзистенційної онтології на тлумачення естетичної перцепції.

Естетична свідомість та прагматичний образ творчості генія (новинки, техніки). Поняття про принципovu невичерпність тлумачень та спостережень щодо генія. Герменевтичний нігілізм (зустріч з творами як акт співтворення). Поняття про владу читача та глядача. Спроби локалізації твору як співіснування комплексу переживань автора та насолоди читача (Д. Лукач). Поняття естетичної предметності Д. Лукача. Суб’єктивний історизм як практика перенесення у чужий світ творчості та проєкція останнього на історизм повсякденного життя.

Перспективи та наслідки практик суб’єктивного історизму (перенесення у чужі світи генія). Несистемність знання як ознака знання, керуючого генієм. Трансформація морального досвіду генія на моральні світогляди; відсутність лінії прогресу, єдиної для всіх світоглядів; дотичність гуманітарного знання до істин всіх типів світогляду.

Мистецтво як частина незавершеного існування людини та історичної події. Перспективи розгляду часу як підвалини самотлумачення та самопорозуміння із буттям. Виникнення питання про відкритість предмету мистецтва до буття поза переживаннями генія попри всю дисконтинуальність переживань.

Лекція 5. Герменевтична схематизація єдності мистецтва, психології та історії людського життя (4 год).

Перемога символічного тлумачення зображувальності мистецтва. Історія мистецтва, що перевершує відновлення відношення: переживання – вираз переживання (мистецтва за межею переживань). Досвід поезії щодо виразного поєднання історичної правди та правди сучасності. Поезія як єдине вільне мистецтво XVII ст. канон історії мистецтва: вивчення історії мистецтва через феномен творчого і усталеного досвіду оволодіння виразністю у зображенні природи та відтворенні зразків античного мистецтва. Історія стародавнього мистецтва Й.-І. Вінкельмана. Дослідження потенціалів виразності символу та алегорії. Особливості репрезентативної функції алегорії та символу. Поняття про потенціал виразності. Здатність генія до винайдення виразних ідеалів для спостереження прекрасного. Історія ідеалів у спостереженнях прекрасного поза теорією смаку. Людина як

повнозначне втілення ідеалів прекрасного. Досвід набуття виразності естетично-прекрасного в етично-прекрасному (Й.-І. Вінкельман, Г.-Е. Лесінг). Історія ідеалів прекрасного та їхнього закріплення моральним вдосконаленням людського роду. Негативне ставлення І. Канта до естетики виразного втілення. Мистецтво як зображення ідей за межами речей і понять. Геній як “естетична зірка” – точка випромінювання пориву, оригінальності та здатності утворювати зразки.

Критика смаку як пропедевтика телеології. Проблема адекватності “морального” масштабу мистецтва. Смак як ступінь розсудливості. Довршений, найдосконаліший смак як умова можливості подолання естетичного скептицизму. Ландшафти смаків людини і епох. Геній як точка трансцендентальних умов існування прекрасного в мистецтві.

Здатність генія представити опис естетичних ідей. Генералізація поняття генія до проблеми визначення сутності мистецтва. Геніальність творчості, що вища за смак. Полемічний контекст поняття “генія” (критика класицизму). Залучення ідеї “естетичного виховання” до контексту критики теорії І. Канта про смак та здатність до присуду. Перетворення поняття генія на культ генія (XIX ст.). Естетика як філософія мистецтва. Основоположення філософії мистецтва (природа як вираз духу; дух як несвідома геніальність).

Аналітика поняття генія в межах поняття “переживання” (Erlebnis). Переживання як центральне смислове поняття біографічних романів, творчих біографій та біографічної літератури взагалі. Пережите як об’єм суб’єктивного збереження “життя із значенням”. Ідея атомарної вибудови генія із переживань (1905). Відкриття постфантазійної природи переживань. Поняття для основи переживань: 1) життя (Й.-Г. Фіхте; Г.-В.-Ф. Гегель; Ф. Шлейєрмахер); 2) естетична свобода (Ф. Шиллер); 3) життя як дух (Г.-В.-Ф. Гегель). Критичні контексти поняття “життя” (перша критика сучасного механіцизму та індустріалізації соціального).

Проблема визначення естетичного значення зв’язку переживання та життя. Психологічний контекст (гештальт-теорії; П. Наторп, Р. Хенінгсвальд). Відкриття часу як форми свідомості. Час, свідомість, постконтинуальність та дисконтинуальність свідомості. Ціле як репрезентативний потенціал елементів свідомості (А. Бергсон; гештальт-психологія). Співвідношення життя та переживання за межами співвідношення понять про загальне і специфічне. Поняття про переживання як форму осягнення тотальної єдності частин і цілого в житті (П. Наторп, Г. Зіммель). Методологічний контекст узагальнення поняття переживання: переживання як вихідна даність наук про культуру. Методологічна дедукція картини про “чуже” та “інше”. Одиниці переживання як носії смаку. Продуктивність як телеологічна система переживань. Декодування культурних об’єктивацій на дух, складений із переживань (В. Дільтей).

Життєві переживання та їхній вихід за власні межі. Образна картина життя як супровід життєвих пригод, епізодів (феномен руйнації повсякденності). Пригода як виклик життя, випробування та форма збагачення життєвого досвіду. Соціологічні схеми переживання як пригоди (Г. Зіммель).

Лекція 6. Ігрова концепція мистецтва та художньої творчості: аналітика герменевтичної оцінки. (4 год)

Феномен самоінтерпретації сучасного мистецтва та його відмінність від системного репрезентативізму мислення Нового часу. Неадекватність деяких напрямків філософської інтерпретації гуманітарного знання (екстремізм Ф.Ніцше, історизм ХІХ ст., ідеалістична рефлексивна філософія).

Концепція саморепрезентації мистецтва як гри (позиція глядача). Відокремлення гри від її реальних учасників. Поняття про гру як структуру (автор-актор-глядач). Десуб'єктивація підґрунтя мистецтва. Пояснення виникнення гри із поновності т. зв. "життєвих ситуацій". Гра, достеменність та правда життя. Онтологія феномену театрального (трагедійно-комедійного показу). Приступність театрального зображення. Пізнання як бажане пересвідчення. Онтологія впізнання "знайомого"; сенс впізнання (анамнезис). Анамнезис як позапонятійна форма пізнання (Платон). Проекція творів на життя та історію (ландшафт міметичного). ХVІІ ст. як межа між "натхненням від високої копії" та "натхненням від пошуків шляхів для нової виразності". Домінування теми єдності в онтології зображення. Ідея співпадіння процесу створення та відтворення твору як залишок ідей естетики єдності "смаку і генія". Естетичний предмет, ідея підтримки його зображувальності та її вдосконалення (антипозиція щодо автора).

Авторський бік гри. Заперечення ідеї "автора" в якості відправної точки гри. Деавторизація театрального зображення у гри. Поняття про художню виразність як спільну гру автора та глядачів (ритуально-культові паралелі). Трагедія як твір та вимір життя. Поступ у зображувальності: від анамнезису, через прообраз до естетичного номіналізму гри. Художнє зображення як різновид самого буття мистецтва. Performance як наближення до буттєвого виміру твору (наближення до істини життя через ігрове виконання, зображення творів). Ігрова естетична структура (позиція автора, інтерпретація глядачів, виконавців). Відсутність єдино правильного тлумачення тексту. Збіг сучасного та надсучасного в ігровій естетичній структурі.

Проблематичність ідеї єдиного правильного втілення для художніх творів. Орієнтація твору на ігрову структуру як передумова бачення аналізу відновлення твору в часі та актах пізнання. Поняття про цілісний та історичний час. Існування естетичних структур творів у т. зв. цілісному часі. Відтворення тотожного в творі за схемою радощів від свята.

Регулярність відтворення художнього зображення в часі (радикально часове і радикально тимчасове). Модель культового слова в літургії як прообраз можливої завжди-сучасності художнього твору. Ідея відсутності метапозиції в літургії і живій літературно-художній традиції. Поняття про екстатичне самозабуття глядача та коло його відтворення.

Г.-Г. Гадамер: проблема тлумачення естетичного буття взагалі на ґрунті аристотелівської теорії трагедії. Трагедія як позаестетичний вимір життя (Р. Гаман, М. Шелер). Трагедійний вимір гри. Естетичне як поновне “ви-стави”. Трагічне у трагічній грі: проблема визначення між елеосом і фобосом, співчуттям та страхом (Арістотель). Трагічне як захоплення і собі-неналежність у співчутті та завороженні від страху. Журба, біль, задоволення як стани розродження трагічного. Трагічний зміст втілення людини із станів роздвоєння з існуючим. Трагедія як розплата за моральну провину. Проблематичність визначення трагедії як справедливого рахунку. Проблема зняття суб’єктивізму у питанні визначення трагічного (С. К’єркегор). Трагічне, що торкається всіх. Скінченне існування людини як основа трагедійності і метафізично нульова дистанція до трагічного. Дальнодія трагічних творів. Трагедійна палітра автора та митця: зображення сильних людських істин, що обмежує фантазії митця. Фантазія митця як пошук фабули.

Лекція 7. Еволюція герменевтики: від онтології образу літератури до онтології образу історії. (4 год).

Література як “читання” та писемництво. Писемництво та стихія творчості. Відтворення зображувальності твору через читання (картинність). Поновність читання як ритм естетичного переживання. Виникнення питання про онтологію літератури як мистецтва. Література як берегиня традиції. Уява про сучасність літератури як форму її присутності в історії.

Історія розвитку поняття про класичну літературу (письма, гідного збереження і передачі новим поколінням). Класична література як множина творів, що відповідають правилам (стилістичному еталону). Олександрійська філологія (Зенодот, Аполлоній Родоський, Ератосфен, Каллімах). Перехід від поняття про класичну літературу до поняття про світову літературу. Зближення поняття про світову і класичну літературу (Гете). Історичність літератури і її відбиття в понятті світової літератури. Література як “Х”, що є більшим за просто твір мистецтва. Проблема визначення онтологічного виміру літератури. Література як спільна здатність писати. Обернення “до нас” всієї літератури як претензії “писати про істину”. Письмо як медіум руху до розуміння. Література як диспозиція в часі людини розуміння: чиста присутність минулого або надсучасність класичної літератури. Дві концепції історизму літератури: 1) історизм як інтеграція (Г. В. Ф. Гегель); 2) історизм як реконструкція (Ф. Шлейєрмахер).

Право, релігія, філософія і література як форми усвідомлення приналежності пізнання істини самопізнанню духу (Г. В. Ф. Гегель). Герменевтична традиція реконструкції. Основні складові і чинники формування традиції реконструкції: філологія як особлива дисципліна (Г.-Х. Вольф, Г. Гейне). Рух від граматики-риторики традиції тлумачення розуміння до психологічної

картини розуміння. Психологічна картина розуміння: розуміти твір автора краще і глибше за автора.

Перехід до романтичного тлумачення значення висловлювання. Попередники романтичної концепції значення слова та висловлювання: теологічна герменевтика (М. Лютер, Ф. Меланхтон). Принцип самодостатності Священного Письма у тлумаченні будь-якого висловлювання (*Sensus Literalis* – значення “літери до літери”). Поняття про припустимі і строгі алегорії Письма. М. Лютер про буквальне розуміння Старого Заповіту. Відношення Старого і Нового Заповіту (було-стало) як змісту значень (закону означення), що надано благами діяннями Христа. Розуміння “частини через ціле” як норма читання і тлумачення Євангелія і Святого Письма в цілому. Св. Письмо з погляду філологічної критики (З. Ернесті). Біблія як літературний твір та історичний документ. Всесвітня історія як темна “Книга”, текст якої слід зрозуміти. Образ історії в літературній критиці (історія світоглядів). Класична спадщина як згасаючий ідеал (німецький та французький класицизм). Головне завдання герменевтичної доби класицизму: аналіз ідей та думок.

Непорозуміння як феномен повсякденного життя (Ф. Шлейєрмахер). Розуміння як зусилля, що долає локальне непорозуміння. Взаєморозуміння як процес утворення домовленості. Комбінації співвідношення непорозуміння і взаєморозуміння:

- 1) непорозуміння в малому і порозуміння в головному;
- 2) непорозуміння, над яким слід попрацювати;
- 3) нездоланне непорозуміння і розумна реакція на нього.

Непорозуміння як порушення “природного” в житті. Особиста думка і метод її трансформації у спільну думку (формування конвенції) на підставі спільних предметів і спільної точки зору. Постконвенційна особиста точка зору. Відмова від *common sense* та реконструкція квазі-особистої думки (Б. Спіноза). “Богословсько-політичний трактат” Б. Спінози (VII Гл.) як прообраз теорії раціональної реконструкції думки автора. Б. Спіноза про можливість неспівпадіння раціонального та історичного розуміння. Й. М. Хладеніус про неспівпадіння розуміння автора тексту і власне тексту. Ф. Шлейєрмахер про герменевтику як мистецтво порозуміння. Вивільнення психологічного та граматичного порозуміння від позитивного змісту.

Розуміння думки як істини. Зсув моделей розуміння з порозуміння на генезу думки. Психологічне розуміння як правила та техніка (від початку XIX ст. до початку XX ст.). Творчий акт та структура твору. Поезія як мистецтво виразу. Індивідуальна авторська думка як довільне варіювання вихідної ідеї. Діалектика як схема довільного варіювання художньої ідеї.

Геній як творець зразків поетично-художнього виразу ідей (словники, мовний запас автора, головні твори і провідні теми та ідеї). Автор як перший читач. Головне завдання філології: зрозуміти твір та творчість краще за автора. Головні чинники стратегії філологічного поліпшеного розуміння: техніка письма генія, механіка письма, дух письма, критика сучасників. Відтворення т. зв. внутрішньої форми творів. Філолог як імітатор і навіть

ворог автора (Г.-Г. Гадамер). Г.-Г. Гадамер про технічну модель філософії як літератури (І. Кант, Й.-Г. Фіхте) як межу застосування філологічної моделі техніки літературного генія. Ф. Шлейєрмахер про розуміння з позиції чистої виразності.

Поворот романтичної герменевтики до теми універсальної історії. Розуміння історичного через самосвідомість у співвідношенні сучасності і традиції.

Історія як посттеологічний, постестетичний, постфілософський досвід людини. Історія як субстанція всіх типів свідомості і неусувана передумова всього існуючого. Аналогія між історією і текстом. Історія як книга, яку пишуть люди (історія націй та епох). Розуміння історії як принципово незавершеного поступу свободи. Історія як багатоманітність існування та самовизначення людини. Історія як потік змін і глобальна взаємодія. Історично значущі дії, що утворюють епохи. Внутрішня сила та імпульс історії (Л. Ранке). Культура як єдність історії (розповсюдження романогерманського світу). Історія як примноження культури (Я. Буркхардт). Історія як забуття “я”. Спорідненість духу теолога і поета (самозречене споглядання духу історії). “Я” в історії як частина процесу зростання моральних сил (Й. Г. Дройзен). Історія одночасного зростання волі, свободи, та обов’язків. Поняття моральної праці. Історія та імпульси совісті в історії. Поняття консолідованої спорідненості (сім’я, народ, держава, релігія). Розуміння історії як духовної сучасності.

Герменевтика як основа наук про дух (В. Дільтсей). Переживання як структура, що максимально наближена до самого життя. Переживання духу в житті (а ргіогі історії). Дух як геніальність всепорозуміння. Емпатія як самозречене переживання іншої культури. Філософія як додумування життя до кінця (В. Дільтей). Поняття виразності життя. Сумніви пізнання та сумніви життя.

Над історичність романтичної герменевтики. Історія як продумування текстів до “начал”. Інтерпретатор як абсолютний сучасник творів, що реконструюються. Межі тлумачення історії як розширеного декодування тексту або системи текстів.

Лекція 8. Концепція дієво-історичної свідомості: гуманітарні аспекти (6 год).

Відкритість дієво-історичної свідомості тексту, що за значенням і призначенням є вищим за нас. Методологічна перспектива запозичення гуманітарним мисленням стратегій юридичної та теологічної герменевтики. Історичне розуміння як різновид великомасштабного філологічного. Дієво-історична свідомість і рефлексія. Проблематичність позарефлексивних визначень історично-рефлексивної свідомості: проблема єдності безпосередності і самосвідомості. Нетотожність “ти” і “alter ego”. Могутність рефлексивної позиції. Принципова підконтрольність будь-якої гіпотетичної безпосередності. Ірраціональні пом’якшення рефлексії (індивідуальність, тілесність, фактичність історичного випадку). Обмеженість розуміння

історичного досвіду людини і подальшого розвитку в межах науки (Арістотель, Ф. Бекон, Е. Гуссерль, Г. Ріккерт). Проблема визначення особливостей нескінченного переповідання тексту з позиції дієво-історичної свідомості. Дієво-історична свідомість як різновид досвіду. Дієво-історична свідомість як система поворотів “перевіряючої” свідомості (Г.В.Ф. Гегель). Наука знання як ступінь завершення досвіду та перехід на позицію тотожності свідомості й предмету (наскрізь бачення).

Відкритість досвіду як урок розвитку досвіду. Протилежність відкритості досвіду до сутності людини. Досвід як бажання пересвідчитися. Діалектика особистого досвіду: пересвідчитися в достеменності особистої точки зору або хибності власної позиції. Досвід як відродження у собі виваженості щодо нескінченних тотальних змін (обов’язкове відхилення подій від бажаної ходи, планів особи, зміни у знанні та предметах). Зникнення чужого та несвідомого в досвіді. Досвід як єдність розчарувань та очікувань. Досвід за межами песимізму. Досвідченість як вміння накопичувати досвід, вчитися з досвіду. Розсудливість та доброзичливість як єдність розуміння ситуації та знання минулого. Історичні паралелі розуміння досвіду через розсудливість (Есхіл). Розсудливість як усвідомлення межі людського і божественного призначення у світі. Усвідомлення межі відношення “людина-бог” як джерело давньогрецької трагедії. Відкриття непідвладності людині часу та майбутнього. Досвід як мужність визнати дійсне. Імперативи історичності людського досвіду: нічого не повторюється, теперішній стан подій є дійсним, майбутній – відкритим. Скінченність проєкцій у майбутнє. Досвід як переповідь традиції, розмова “я” і досвідченого “ти”. Трансформація “я” на “ти” через традицію. Присутність “ти з традиції” в розмовах в межах егоїзму. Відкритість “ти” на рівні віри в знання і його об’єктивність. Присутність “ти з традиції” в розмовах особистостей, що співвідносять з кожним “я”. Бажання визнання як мета досвіду. “Володар-раб” як схема гри у визнанні. Турбота та піклування як схема легітимації гри визнання обмеженого існування. Забезпечення особистого стратегією піклування.

Присутність “ти з традиції” у відкритості “я”. Стратегія взаємної відкритості. Вища мета відкритості – почути про “я у собі” про “я” як щось інше. Можливості історичного переказу говорити щось важливе для “я”. Заперечення в стратегіях “бачення наскрізь” та оповідях про принципово інше. Дієво-історична свідомість як готовність продовження досвіду.

Поняття про складові природної традиції: а) згода; б) сприйняття; в) догляд та піклування про збереження традиції. Традиція як причетність до минулого попри дистанцію та свободу від нього. Звернення історичної минувшини “до нас” як атом повсякденної свідомості людини. Класичне в науковому прогресі. Турбота про поглиблення дослідження, що має довгу історію. Німецький класицизм про класичну давнину та її естетичні ознаки. Фазова модель найдовершенішого втілення давнини (Г. Гердер). Найдовершеніша давнина як художня релігія (В. Йегер) – новий філологічний гуманізм. Позастилістичне визначення традиції. Класичне як таке, що є більшим за стиль та епоху. Класичне як історична незайманість. Існування незайманого в

історії як умова можливості істини та її збування. Античність як неусувна спадщина і обов'язкова умова збереження шансів на істину. Класичне – неусувна історична реальність, якій підпорядковано свідомість. Історія нормування свідомості в ретроспективних схемах. Ідентифікація класичного в античному світі (Каллімах, Тацит). Мистецтво з точки зору класичного. “Шкільні автори”. Епоха як вершина стилю та жанру. Класичне як автопозначення та самотлумачення. Класичне та його актуальне втручання в найбільш значущі події сучасності. Далекодія класичного.

Перша “геометрична” презентація герменевтичного кола (тотожності цілого та частини). Репрезентація цілісності творчого процесу (творчі миттєвості в житті автора: слово в контексті речення; текст в контексті всіх текстів; всі тексти в контексті літературних жанрів, що входять як частина до літератури в цілому). Перспектива контексту як ключ до душі автора та авторських точок зору. Текст та *інше* як контекст. Втрата змістовної орієнтації на розуміння в методиках контекстуального аналізу. Перехід до універсальної теорії умов порозуміння (трансцендентальної герменевтики). Межі трансцендентальної теорії порозуміння – уперед присуд інтерпретатора.

Лекція 9. Концепція гуманітарного знання М.Фуко. Г.-Г. Гадамер про класичні феноменологічні аспекти герменевтики (4 год).

Епістемічний простір і декартова методологія визначення “місця науки”; вісьова модель наукового знання і її 3 складові. Гуманітарні науки в системі координат біології – економіки – лінгвістики (соціокультурні теми біології, економіки і лінгвістики).

Особливості гуманітарного знання: теорія об'єктів сателітів; людина як індекс пост-дії; метапозиціонування гуманітарного знання; принципова неточність гуманітарного знання; особливості визначення позарепрезентативної позитивності гуманітарного знання.

Структурно-комбінаторна модель ідентифікації гуманітарного знання та його історії в XIX-XXст (функція – конфлікт – значення: норма – правило - система) . Романтична гуманітаристика (конфліктологія О.Конта – К.Маркса – З.Фрейда). Антропологічний горизонт гуманітарного знання (позиція структури у системі норма- правило - система) – М.Голдстейн, М.Мосс, В.Дюмезіль.

Лінгво-антропологічна трансформація позитивної конфігурації гуманітарного знання. Патологія як норма в мисленні, суспільстві, віруваннях. Ідея диспозиційності гуманітарних наук: апіорні сюжети гуманітарного знання. “Людина” як вимір неперервного пересування по внутрішній і зовнішній конфігурації гуманітарного знання. Парадокс відновлення репрезентативності гуманітарного знання XX ст. (повернення у XVIII ст).

Квазі-підозра як основа викриття репрезентативізму гуманітарного знання. Рефлексія підозри щодо т. зв. “генералізуючих культурних явищ”. Місце історії в системі гуманітарного знання. Історія до і після відкриття

історичності людини. Людина як диспозиція існування в межах і на межі Історія в систематичному просторі XIX ст. - між субстанційною історією та життям. Відхилення історії від узагальнюючої оповіді. Історія як довкілля гуманітарного знання (між межовим і безмежним існуванням людини). Історія як спосіб обґрунтування гуманітарних наук та їхня формальна перспектива (декларація незавершеності).

Історизм як критика відношення між історією і гуманітарним знанням. Особливості конфігурації гуманітарного знання в системі його проєкцій на епістемічний підпростір психоаналізу та етнології.

“Остання людина антропології” як простір порівняння західної культури з іншими культурами /позакolonіальний аспект/. “Повернення людини” до означників бажання в психоаналітичних мовленєвих техніках.

Психоаналіз про несвідоме як обрій всього гуманітарного знання. Прорив психоаналізу за межі гуманітарного знання до теорій конфлікту, значення, функції. Психоаналітична реабілітація смерті, бажання як основи пізнання та повернення до мовлення і означування.

Шизофренія та психози як конечності людського буття (місце кінця життя. втрати об'єктів бажання та можливості означування). Орієнтація гуманітарного виміру психоаналітичних практик.

Етнологія (антропологія) як антитеза історії. Антропологія як спосіб квазіісторичної оповіді західного суспільства про зв'язки з усіма іншими культурами. Біологія, економіка та лінгвістика як проєкції антропології (фізична антропологія та біологія, первісні, економіки, мовні моделі). Антропологія як знання про можливі сценарії історичного розвитку (лінійний-прогресивний, історія як коло, коливання, кризи, адаптації та кризи). Антропологія про довкілля гуманітарного знання. Універсальна залежність гуманітарного знання від антропології та психоаналізу. Людина антропології (зникаюча людина). Протилежність людини гуманітарного знання та психоаналізу і антропології (людина, що повертається та людина, що розчиняється і зникає).

Проект чистої теорії мови як третьої антинауки (вивчення можливостей історичного і несвідомого в людині) з точки зору означуючої системи або структури. Відкриття нового відношення психоаналізу та антропології до математики. Обмеження існування людини як царина прояву лише можливої мови і мовлення (мовлення на межі). Мова, що шукає свободу (Ф. Кафка, Ж. Батай, А. Бланшо).

Досвід смерті думки, думки, неприступної для думки, повернення до мови як місця з сучасного досвіду людини. Досвід критики “останньої” людини. Ніцшеанський портрет останньої людини. Турбота про мову, що зникає (гуманітарний аспект). Історія як умова реального існування суджень в текстах. Тип історії як розмежування в часі.

Архів як система, що встановлює висловлювання та події. Дискурсивність як спосіб встановлення можливостей і неможливостей суджень. Архів як спосіб формування та трансформації висловлювань. Час як відмінність.

Проблеми атрибуції поняття дискурсу у М.Фуко. Спорідненість ідеї дискурсу у М.Фуко Е.Бенвеніста (листи, промови, офіційні документи, дискусії).

Поняття дискурсу та його довілля (дискурсивне утворення, концепт, стратегія, архів).

Ефект розсіяння висловлювань у дискурсі та його несумісність з ієрархіями суджень в межах історії ідей. Критика аналізу феномену новацій за сюжетами історії ідей. Дискурсивна практика як антитеза дисциплінарної схеми гуманітарного знання. Стратегія як динамічна спільність тем та теорій. Дискурс та промовлене судження. Архів як загальна система утворення та зміни суджень, рекомбінуючого управління висловлюваннями. Археологічний аналіз висловлення (диференціація по новині, протиріччях у порівняннях та орієнтаціях змін). Позадискриптивність архіву. Поняття про лінгвістичну подібність, логічну подібність та однозначність виразу судження в архіві. Висловлювання як функціональна одиниця єдності дискурсу. Приналежність до дискурсивного утворення - умова перетворення висловлювань на дискурс. Автор як носій дискурсу, висловлювань, що належать до одного тексту, книги. Автори дискурсів та піонери дискурсивних практик. Археологія суб'єкта як простір локалізації існування бажання (герменевтика психоаналізу). 1

Феноменологічні версії герменевтики. Герменевтика профетичної свідомості (Г.В.Ф. Гегель). Телеологія образів суб'єкта як простір локалізації існування в життєвому світі. Наближення існування до слова та рефлексії на підставі весь час повної інтерпретації світу значень культурної символіки. Герменевтика у феноменології релігії: залежність існування людини від знаків священного та есхатології. Археологія, телеологія та есхатологія як царини остаточної руйнації рефлексії.

Картина гуманітарного мислення в герменевтичному проекті реабілітації уперед присуду.

Феномен неусуваності уперед присуду попри контроль з боку рефлексії та фактів (феноменологічна теорія свідомості початку ХХ ст.). Образ Просвітництва як головного винуватця деструктивного відношення до упередприсуду. Просвітницька кваліфікація упередприсуду (Vorteil) як упередження або необґрунованого, кваліфікованого судження. Програма боротьби розуму з упередженими, неогрунтованими судженнями та судженнями авторитету (1660-1800 pp.). Просвітництво як критично переосмислений романтизм.

Романтична версія зростання раціональності історії: поступова раціоналізація міфу; перемога над міфом. Оцінка романтичного погляду на історію з позиції екзистенціальної соціології: розчаклування світу як закон розвитку духу (М. Вебер). Акценти романтичного бачення історії: готичне середньовіччя; християнська державність; суспільні стани, але не класи; просте селянське життя, шанування і близькість до природи. Романтичні ідеалізації старих часів і органічне високе життя лицарства і християн.

Г.-Г. Гадамер про логічну тотожність романтизму та Просвітництва. Романтизм К. Маркса та поняття органічно складеного суспільства; Ж.-Ж.

Руссо: суспільство до розподілу праці та прав власності. Платон (“Держава”, книга III) проти К. Маркса та Ж.-Ж. Руссо. Минуле як цілісність вища за сучасну (Платон). Позитивне значення романтизму: інтерес до початку історії та культури у найдавніших народів (пісні, легенди, казки, звичаї, обряди). Відкриття мови як світогляду. Індія як культурний світ романтизму. Романтизм та Просвітництво: спільний погляд на історію як розрив, новації. Випадок, що не узгоджений із традицією як атом історії. Проблематичність кваліфікації дотримання традиції як обов’язкового обмеження в свободі. Протириччя між абсолютним і реальним розумом. Авторитет як ворог власного розуму. Методологічна стратегія творчих автобіографій початку ХХ ст.: приналежність “я” людини історії.

Спроби позитивного визначення неусувного характеру традиції. Упередприсуд як пристрасність (Ф. Шлейєрмахер). Авторитет як вершини, що завойовані інтелектом. Авторитет як орієнтація на знання, що має переваги; персоніфіковане досконале знання; здібності та їхній фахових прояв. Авторитет як духовна вимога фаху, спеціальності (вихователь, керівник, спеціаліст).

Романтична ідентифікація традиції – успадкування концентрованого досвіду попередників. Недоліки тлумачення авторитету у Просвітництві: відмова від глибини традиції на користь етики політичної революційності та абстрактної всезагальності прогресу. Просвітницька кваліфікація традиції як традиціоналізму.

Лекція 10. Герменевтична мапа гуманітарного знання П.Рікера (4 год).

Розуміння як метод та спосіб існування буття : проблеми об’єднання та факт протиставлення. Пошуки спільних перспектив для герменевтичних дисциплін. Багатозначність символізації буття та проблематичність самопізнання. Існування людини у вимірі спільної інтер-суб’єктивності. Приховане як демонстративний спосіб прояву двозначності існування людини. Інтерпретація як декодування значення на різних рівнях культурних символів. Ідея повної картини символічних форм (посткасієровський проект) : феноменологія релігії; символіка сну, антропологічна поетика. Корекція символічного простору герменевтики : відмінність символу від метафори, метонімії, алегорії, редукції до аналогій та її відображення в теорії критеріїв (критеріології). Встановлення відповідності між інтерпретацією і системою символізації (декодування священного у вівтарі, ритуалах, віруваннях; психоаналітичне декодування корекції вторинних внесків у систему витіснених первинних бажань). Обґрунтування ідеї типів інтерпретації на семантичному рівні тлумачення герменевтики. Феноменологічний орієнтир семантичної типології і теоретичних структур інтерпретації : теорія значення «Логічних досліджень» Е. Гуссерля та її «модернізація» П. Рікером (прийняття тези про неможливість усунути неоднозначність значення); ідея «життєвого світу»(Lebenswelt); проблеми

повсякденної мови у “Філософських дослідженнях” Л. Вітгенштайна; традиція біблійної екзегетики (школа Р. Бульмана).

Феноменологічні перспективи рефлексивного рівня проблеми інтерпретації. Тематичний розвиток проблеми існування (“Ідеї чистої феноменології”; “Картезіанські роздуми” Е. Гуссерля). Поглиблення аналізу проблеми існування; рефлексія як засвоєння зусилля жити та “bilding”, що фіксує таке зусилля. Безпосередня свідомість як хибна свідомість. Самосвідомість і критика ідеології (К. Маркс, Ф. Ніцше, З. Фройд). Свідомість та наявність хибних інтерпретацій (Ф. Шлейермахер). Герменевтична теорія “помилко” думки. Рефлексія та принцип логіки подвійного значення. Теорія ідеологізації думки як підґрунтя логіки двозначності. Рефлексія ідеологізованої думки як спосіб легітимації семантики подвійного значення.

Екзистенціальні перспективи герменевтики. Зсув проблеми свідомості на проблему існування як бажання. Бажання як коріння мови. Екзистенційне коло : втрата “Я” як умова спасіння “Я”. Коло існування в психології : втрачені об’єкти бажання (існування) та їхнє відновлення. Несвідоме з точки зору неспівпадіння із бажанням (привиди, фантазії, симптоми, символи). Історико-філософські паралелі (шлях “монади до я” – Г. Лейбніц; адекватність ідей, що дорівнює “Я” – Б. Спіноза). Коло символу і бажання. Існування як бажання та зусилля бути : рефлексія нестачі, потреби як філософської аналітики психоаналізу.

Герменевтичне і структуралістське бачення традиції. Інтерпретація як складова підтримки традиції (час підтримки та творення). Інтерпретація як складова передачі традиції (час передачі). Поняття про т. зв. глибинний час як сенс традиції. Символ як здатність передавати тяжіння значення до подвоєння. Проблема єдності фундаментального часу та нарощування культурної символізації. Міф як оповідь про фундаментальний час (час як співвіднесення початку та кінця). Соціальні функції міфу як умови віддалення міфу від т. зв. фундаментального часу первинної символізації. Літературна обробка як раціоналізація міфу та спосіб обмеження семантичної глибини первинних символів. Рух від символу до міфу та міфології як перехід від прихованого часу до часу, що зійшов (феномен спадщини). Зворотній рух від міфу до символу (підтримка традиції через інтерпретацію). Місце міфу в еволюціях символу. Проблема визначення фундаментального світу символів як достеменною історичною реальністю.

Інтертеоретичне значення “Курсу загальної лінгвістики” Ф. де Соссюра та фонологічного напрямку мовознавства (М. Трубецької, Р. Якобсон). Мова як система знаків. Фонологічні розриви в мові. Синхронія як спосіб стабілізації відношень в системі. Діахронія як знак події в системі. Підпорядкування означуючої функції діахронії (події) означаючій функції системи (синхронія). Мова і мовлення.

Ідея комбінаторно-несвідомого, або анонімної механічної дії з утворенням порядку. Категоріальні сітки без суб’єкта. Розуміння як дія поза оволодіння сенсом. Соціологічні паралелі лінгвістичного тлумачення синхронії та діахронії: соціологічні теорії обміну.

Глибинні аналогії лінгвістики та антропології: система родинних стосунків та діахронічна розривність. Уявлення про ієрархію означаючої функції системи (мова, соціальна організація, мистецтво). Ідеальна система означення система з довільним режимом управління. Ідея кодів структур, включених в обмін. Код як формальна відповідність між структурами (структурна гомологія). Зовнішній характер гомології мови та родинних стосунків. Внутрішній характер гомології мови та релігійного втручання або естетичного споглядання. Введення поняття духу для обґрунтування гомології мови, релігії та мистецтва. Дух як основа розвитку гомології та кожної із гомологічних структур.

Герменевтика і антропологія. Мислення як несвідома тотемічна класифікація (категоріальна сітка споглядання). Ієрархія класифікацій (тварини, міфи, твори мистецтва). Семіотична концепція тотемічної класифікації споглядання та її поза-семітська географія. Міфологічне мислення із сильною і слабкою міфологічною складовою. П. Рікер про нерівноцінність співвідношення структури та події в еволюції міфологічного мислення. Система споріднених класифікацій предметів та уламків подій у тотемічному міфі. Нестабільність міфу. Домінування функції та структури у тотемізмі. Історія як копіювання предків. Концепція ритуального часу. Взаємонакладання ритмів існування. Історичні події як загрози структурі (вимирання людей, епідемії, війни).

Старий Заповіт: організація мислення в міфі та подіях. Організація події віри: гімн, культ та промислення подій. Відношення Бога до народу Ізраїлю в подіях та завдяки подіям. Теологічна обробка подій як традиція інтерпретації. Перетлумачення традиції в поколіннях. Історизм основоположних подій, історизм інтерпретацій або час традиції та історизм розуміння, герменевтики. Першість подій відносно системи. Переповідь як найбільш автентична форма судження Старого Заповіту. Час тотемічної, надтермінованої традиції та час оновленої традиції. Перетворення історичних подій як уламків історії на носіїв надлишкового символічного значення. Міф зсередини: оператор та код модифікацій міфу.

Семінарські заняття

Тема 1. Історизм як гуманітарний світогляд та методологія історико-культурного дослідження (2год.)

1. Історія тлумачення поняття історизм (німецька та англо-саксонська традиції).
2. Криза історизму та спроби його подолання.
3. К.Поппер: критика історизму як моделі пояснення (методологічна та ідеологічна складова).
4. Наратив як сутність історичної форми думки (А. Данто). Історія як різновид writing culture. Теорія історичного наративу Ф. Анкерсмита.

Література.

1. Анкерсмит Ф. Нарративная логика. Семантический анализ языка историков. – М.: Идея Пресс, 2003. – С. 7-12; 20-89; 118-346.
2. Бенвенист Э. Общая лингвистика. – М.: Прогресс, 1974. – С. 301-319; 386-398.
3. Г.-Г. Гадамер. Истина и метод. – М.: Прогресс, 1988. – С. 580-614.
4. Гадамер Г.-Г. Проблема історії в німецькій філософії (1943) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 29-38.
5. Данто А. Аналитическая философия истории. – М.: Идея-Пресс, М.2002. – С.25-40; 139-175; 194-242.
6. Зверева Г. И. Реальность и исторический нарратив: проблемы саморефлексии новой интеллектуальной истории // Одиссей, 1996. Человек в истории. Ремесло историка на исходе XX в. – М.: Наука, 1996. – С. 11-24.
7. Кроче Б. Антология сочинений по философии. История. Право. Этика. Поэзия. – Спб.: “Пневма”, 1990.—С. 10-23; 45-51; 175-201; 208-215; 224-228.
8. Кроче Б. Эстетика как наука о выражении и общая лингвистика. -- М.: Intrada, 2000. -- С. 31-38; 41-47; 58-59; 75-81.
9. Лооне Э. Современная философия истории. – Таллин: Изд-во «Ээсти раамат», 1980. – С. 46-54
10. Поппер К. Злиденність історизму. – К.: Вид-во гуманіт. л-ри “Абрис”, 1994. – С.30-41; 44-47; 50-77; 92-104; 118-148; 161-178.
11. Рикер П. Время и рассказ. Т. 1. -- М. – Спб: ЦТ НИИ ИНИОН РАН Культурная инициатива. Университетская книга, 2000. – С. 88-140; 166 -172.
12. Стрелков В. И. К онтологии исторического текста: некоторые аспекты философии истории Фр. Анкерсмита // Одиссей, 2000. Человек в истории. История в сослагательном наклонении. – М.: Наука, 2000. – С. 139-151.
13. Филюшкин А. Смертельные судороги или родовые муки? Споры о конце исторической науки в начале XXI в. // Россия XXI. №4, 2002. – С. 64-81.
14. Ясперс К. Смысл и назначение истории. -- М.: Изд-во Политич. л-ри, 1991. – С.251-286.
15. Ankersmit F. R. Historicism: an attempt at synthesis// History and theory. Vol. 34. #3.- 1995- P.143-161
16. Ankersmit F. R. Danto on Representation, identity and indiscernibles // History and theory. Vol.37. #4. December 1998. – p. 44-69.
17. Ankersmit F. R. Hayden White’s Appeal to the historians // History and theory. Vol.37. #2. May 1998. – p. 182-193.
18. Ankersmit F. R. Danto, History and Tragedy of Human Existence // History and theory. Vol.42. #3. October 2003. – p. 291-304.
19. Cambell R. Truth and historicity. Clarendon Press. Oxford, 1992 p. 264-291; 398-406.

20. Danto A. The end of art: a philosophical defense // History and theory. Vol.37. #4. December 1998. – p. 127-143.
21. Iggers G.G. Historicism: the history and meaning of the term // History and theory. Vol. 1995.# 3p.129-152.
22. Iggers G.G. Comments on F.R. Ankersmit's paper "Historicism: an attempt at synthesis"//History and theory. Vol.34.- #3 – 1995 – P.162-167
23. <http://www.utu.fi/hum/historia/muisti/iggers.html>.
<http://odur.let.rug.nl/history/members/ankersmi.html>.
24. Lorenz C. Can Histories be true? Narrativism, positivism and the "metaphorical turn" // History and theory. Vol. 37. #3. October 1999. -- p. 309-329.
25. Pieters J. New historicism: Postmodern historiography between narrativism and heterology // History and theory. Vol. 39. # 1. February, 2000. p.21-38.
26. Rozov N. An apologia for theoretical history. In memory of Sir K.-R. Popper// History and theory. Vol. 36. # 3, October 1997. p.336-352.
27. Zammito J. Ankersmit's postmodernist historiography: The hyperbole of "opacity" // History and theory. Vol. 37. #3. October 1998. -- p. 330-346.

Тема 2. Концепція гуманітарного знання: граймо за Фуко (2 год.).

(Питання до семінарського заняття обираються за вибором з розрахунку 2 год.)

1. Основні складові в концепції гуманітарного знання М. Фуко (Гуманітарне знання в епістемічному просторі).
2. Структурно-комбінаторна модель ідентифікації гуманітарного знання XIX-XX ст. (функція – конфлікт – значення: норма – правило – система) та її подальша генералізація.
3. Ідея диспозиційності гуманітарного знання. Сенс рефлексії підозри в контексті ідеї пострепрезентативності гуманітарного знання.
4. Місце історії в системі гуманітарного знання. Історія як довілля гуманітарного знання.
5. Історицизм як відношення між історією та гуманітарним знанням.
6. Особливості конфігурацій гуманітарного знання в системі проєкцій психоаналізу та етнології (антропології).
7. Начала письма про сексуальність . "X"- дискурс сексуальності.

Література.

1. Автономова Н.С. История как "археология знания" в концепции Мишеля Фуко.// Современная структуралистская идеология // Генезис политологических концепций/. – М.: АН СССР, 1984. – С.54-71.
2. Автономова Н.С. От "археологии знания" к "генеалогии власти".// Вопросы философии. – 1978. - №2. – С.145-151.

3. Бейсенова Г.А. Образ М.Фуко: взгляд французских авторов// Философские исследования. - №3, 2001. – С. 38 – 51.
4. Бодрийяр Ж. Забыть Фуко. – Спб.: Владимир Даль, 2000. – С. 37-78; 88-90.
5. Визгин В. П. Фуко – теоретик цивилизации знания // Вопросы философии, №4, 1995. – С. 116-126.
6. Голдстейн М., Голдстейн И. Как мы познаем мир. – М.: Изд-во «Знание», 1984. – С., 122 – 194.
7. Гофман А.Б. Социологические концепции М. Мосса // Концепции зарубежной этнологии. Критические этюды. – М., 1976, С.96-124.
8. Гофман А.Б. Социальная антропология М. Мосса . Послесловие // Мосс М. Общества. Обмен. Личность. Труды по социальной антропологии – М., 1996, С. 314-359.
9. Дюмезиль Ж. Верховные боги индоевропейцев. – М.: Глав. ред. Вост. л-ры, 1986.-С.56-58;115-117; 155-157.
- 10.Ионов И. Н. Судьба генерализирующего подхода к истории в эпоху постструктурализма (попытка осмысления опыта М. Фуко) // Одиссей, 2000. Человек в истории. История в сослагательном наклонении. – М.: Наука, 2000. – С. 139-151.
- 11.Мосс М. Техники тела// Мосс М. Общества. Обмен. Личность. Труды по социальной антропологии – М., 1996, С. 242-263.
- 12.Ранке О. Закс Г. Психоаналитическое исследование мифов и сказок // Между Эдипом и Озирисом: Становление психоаналитической концепции мифа. -- Л.-М., 1998, С. 207-231.
- 13.Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. – М.: Прогресс, 1977. – С. 439 – 487.
- 14.Фуко М. Что такое автор? // Лабиринт/Эксцентр. – 1991. - №3 – С.25-43.
- 15.Фуко М. Археология знания. -- К.: Ника-центр, 1996. -- С.,23-40, 127-140.
- 16.Фуко М. Історія сексуальності. Т. 2. Інструмент насолоди. – Харків: Око, 1999. – С. 21 – 104; 190-246.
- 17.Bernstein R. Beyond objectivism and relativism : science, hermeneutics and praxis. Baisil Blackwell Oxford, Washington,1983.–p3; 39; 47; 54;146-148.
- 18.Sawyer R.K. A discourse on discourse: an archeological history of an intellectual concept // Cultural studies. - #3.(16) – 2002, p. 433 – 456.

Тема 3. Г.-Г. Гадамер: концепція поезії як форми пізнання істини (2 год).

1. Антирепрезентативність концепції істини М. Гейдеггера та її вплив на герменевтику.
2. Г.-Г. Гадамер: про поетизацію мови філософії поч. ХХ ст.
3. Г.-Г. Гадамер як критик Гегеля і Шеллінга у тлумаченні співвідношення філософія – поезія.

4. “Дуїнські елегії” Е. М. Рільке як приклад поетичної форми пізнання (Г.-Г. Гадамер проти Р. Гвардіні).

Література.

1. Аверинцев С.С. Гвардини Р. Конец Нового времени. Попытка найти свое место. // Современные концепции культурного кризиса на Западе. – М., 1976. – С. 184 – 207.
2. Гадамер Г.-Г. Введение к работе М. Хайдеггера “Исток художественного творения” // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 108 – 111.
3. Гадамер Г.-Г. Лирика как парадигма современности // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 147 – 155.
4. Гадамер Г.-Г. Философия и литература // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 126 - 146.
5. Гадамер Г.-Г. Философия и поэзия // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 116 – 124.
6. Гадамер Г.-Г. Про вклад поезії в пошук істини // Возняк Т. Тексти і переклади. – Харків, 1998. – С. 380-391.
7. Гадамер Г.-Г. Гельдерлін і майбутнє // Возняк Т. Тексти і переклади. – Харків, 1998. – С. 392-415.
8. Гадамер Г.-Г. Істина в гуманітарних науках (1953) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 38-44.
9. Гадамер Г.-Г. Що таке істина (1957) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 44-55.
10. Гадамер Г.-Г. Інтерпретація буття Р. М. Рільке. Роздуми над книгою Романа Гвардіні // Герменевтика і поетика. Вибрані твори. – К., 2001. – С. 247 – 257.
11. Гадамер Г.-Г. У затінку нігілізму // Герменевтика і поетика. Вибрані твори. – К., 2001. – С. 258 – 273.
12. Гайдеггер М. Гельдерлін та сутність поезії // Возняк Т. Тексти і переклади. – Харків, 1998. – С. 354-359.
13. Гвардини Р. Конец Нового времени: попытка найти свое место / Самосознание культуры и искусства XX вв. – М., 2002. – С. 169-228
14. Кроче Б. Эстетика как наука о выражении и общая лингвистика. -- М.: Intrada, 2000. -- С. 136-142.
15. Рильке Р.М. Дуинские элегии // Рильке Р.М. Избранная лирика. (Пер. с нем. М. Пиккель). – Архангельск, 1998. – С. 268 – 334.
16. Шеллинг Ф.-В. Философия искусства. – М.: Изд-во социально-экономической литературы «Мысль», 1966. – С. 137-139; 147-159; 254-264; 364-367.

Тема 4. Герменевтичний сад П. Рікера (4 год)

1. Рікер про кінець методології гуманітарного знання в душі неокантіанської теорії пізнання .
2. Критика об’єктивізму в “Кризі європейських наук” Е.Гуссерля та проблема щеплення до неї герменевтики.
3. Проблеми визначення феноменологічних координат герменевтики. Привід онтології Гейдеггера – на перехресті психології та семіології.
4. Семантика , рефлексія та екзистенція як способи опинитися в інтерпретаціях існування.
5. Історія пізнання меж структурної антропології та її герменевтичні перспективи.
6. Історія семантики (від слова до дискурсу) та її герменевтична перспектива.
7. Місце психоаналізу в сучасному культурологічному аналізі (еволюція генералізуючих моделей психоаналізу і перспективи їхнього подальшого герменевтичного узагальнення).

Література

1. Рікер П. Что меня занимает последние 30 лет // Историко-философский ежегодник. – М., 1991. – С. 296-316.
2. Рікер П. Конфликт интерпретаций.-Academia-ценр. “Медиум”,М – , 1995- С. 7-21, 26-35, 45-58, 60-65, 67-94 , 103, 110-124, 129-134, 137-150, 152-182, 186-212, 220-248, 264-274, 280-246, 280-296, 302-303, 307-313, 344-387.
3. Рікер П. Герменевтика и психоанализ. Религия и вера. – М.: Искусство, 1996. – С. 7-109; 116-136.
4. Рікер П. Сам як інший. – К.: Дух і Літера, 2000. – С. 24-36; 47-52; 141-149; 216-232; 286-298; 378-380.
5. Рікер П. Время и рассказ. Т. 1. -- М. – Спб: ЦТ НИИ ИНИОН РАН Культурная инициатива. Университетская книга, 2000. – С. 15-41; 68-202.
6. Рікер П. Гуссерль и Витгенштейн о языке // Логос, №4, 2001. – С. 209-219.
7. Рікер П. Історія та істина. – К.: “КМ Академія” – “Пульсари”, 2001. – С. 28-49.
8. Ricoeur P. The question of proof in Freud’s psychoanalytic writings // The restoration of dialogue : Reading in the philosophy of clinical psychology Basil Blackwell Worcester, Washington, 1983. -- p.347-365.
9. Аверинцев С.С. Древнееврейская литература // История Всемирной литературы, Т.1, М., 1983.-С.274-289
10. Бенвенист Э. Общая лингвистика. – М.: Прогресс, 1974. – С. 47-59; 115-127; 331-349.
11. Бульман Р. Христос // Путь, №2, 1992. – С. 10-14; 16-26; 29-58; 65-71; 78-93; 103-129.
12. Вальденфельс Б. Мотив чужого. – Минск: Изд-во ЕГУ – Прописи, 1999. – С. 12-13; 25-28; 34-35.

13. Вальденфельс Б. Вступ до феноменології. – К.: Альтер Прес, 2002. – С. 11-18; 29-37; 47-49; 51-70; 123-125; 160-167.
14. Вейнберг И.П. Пространство и время в модели мира Ветхозаветного историописца // Народы Азии и Африки, # 6, 1990.-С.76-84.
15. Гадамер Г.-Г. Між феноменологією та діалектикою. Спроба самокритики (1985) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 7-26.
16. Гадамер Г.-Г. Класична і філософська герменевтика (1968) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 86-109.
17. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию. Главы из книги // Вопросы философии. #7, 1992. -- С.136-176.
18. Гуссерль Э. Картезианские размышления. – Спб.: Наука -- Ювента, 1998.- С.182-184; 186; 191; 196-198; 202-204; 207.
19. Гуссерль Э. Логические исследования. Ч.1. Прологомены к чистой логике. – К.: Вентури, 1998. -- С.189-192; 238-240.
20. Гуссерль Э. Феноменология внутреннего сознания времени. Собр. соч. Т. 1. – М.: РИГ “Логос” -- “Гнозис”, 1994. – С. 49-88.
21. Деррида Ж. Голос и феномен и другие работы по теории знака Э. Гуссерля. – Спб.: Алетейя, 1999. – С. 9-11; 29-40; 47-81; 142-146; 161-167.
22. Окорочков В. Г. Герменевтика понимания (к прояснению фактичности оснований мышления в концепциях П. Рикера) // Окорочков В. Г. Релятивистская конструкция феноменологических типологий мышления Э. Гуссерля и М. Хайдеггера. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. – С. 157-171.
23. Парэн Ш. Структурализм и история // Структурализм “за” и “против”. – М., 1975. – С. 361-377.
24. Словарь терминов французского структурализма // Структурализм “за” и “против”. – М., 1975. – С. 450-459.
25. Фрезер Джордж Джеймс. Фольклор в Ветхом Завете. -- М.: Изд-во Полит. л-ры, 1985.-С.74-83; 173-200; 223-226; 247-284; 385-394.
26. Хайдеггер М. Бытие и время. Перев. В.В. Библихина. -- М.: Ad marginem, 1997. – С. 41-45, 52-59, 114-117.
27. Шелер М. Феноменология и теория познания // Шелер М. Избранные произведения. – М.: Гнозис, 1994. – С. 197-258.
28. Шелер М. Положение человека в космосе // Шелер М. Избранные произведения. – М.: Гнозис, 1994. – С. 161-175.
29. Якобсон Р., К.-Л. Стросс. “Кошки” Шарля Бодлера // Структурализм “за” и “против”. – М., 1975. – С. 231-255.
30. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию. – Спб.: СТООТК «Петрополис» 1998.-С.292-311.
31. Элиаде М. Космос и история: Прогресс .М., 1987.-С.55-64; 82-127; 133-137; 202-205.

32. Элиаде М. Мифы. Сновидения . Мистерии. Рефл-Бук, Ваклер, М.- К; 1996 .-С.171-177; 268-285.
33. D'amico R. Husserl on foundation structures of natural and cultural sciences // Philosophy and Phenomenological research VoL. XLII Sept, 1981 # 1, p.5-22.
34. Packer M.J. Hermeneutics inquiry in the study of human conduct / /The restoration of dialogue : reading in the philosophy of clinical psychology. Baisil Blackwell Worchester, 1983.-p 10-12, 271-289.

Самостійна робота (47 год)

В межах самостійної роботи студентам пропонується опанувати 2 праці. Перша,- це праця Хейдена Уайта “Метаісторія” (Metahistory). Друга -- це праця Річарда Бернштейна “По той бік об’єктивізму та релятивізму: Наука, герменевтика, праксис.” (“Beyond objectivism and relativism: science, hermeneutics and praxis”). Першу працю присвячено аналізу історіографії ХІХ століття з точки зору літературної теорії тропів і стилів -- т. зв. тропології. Друга праця розкриває історію сприйняття філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера в різних контекстах серед яких, зокрема виділення феномену несумірності знання та політичних дискурсів. Цю контекстуальну реакцію персоніфіковано позиціями Ю. Габермаса, Г. Арендт, Р. Рорті, Т. Куна, П. Фейєрабенда. В тексті наводиться і реакція самого Г.-Г. Гадамера на працю Р. Бернштейна.

Х. Уайт. “Метаісторія” (методологічне обґрунтування тропології та її основні поняття).

Тропологічна теорія історіографічного дискурсу та групи її ідейної підтримки (Дж. Віко, К. Берк, Н. Фрай, Р. Барт, Р. Перельман, М. Фуко, А.Ж. Греймас). Семіотичний прообраз тропології – дискурси вибудови сюжету, системи денотативної та конотативної сигніфікації. Поняття про подію як факт та сенс. Імаґинативно-смысловий дискурс історіографії та його визначення через тропи: метафору, метонімію, синекдоху, іронію. Поняття про імаґинативні означники. Фактуальні, логічні та тропологічні виміри історичного письма. Трансцендентальний тропологізм: пояснення історичного формату наративу через знаково-стильову організацію нарації (сукупність подій – серія подій – хроніка - оповідь). Тропологічний трансценденталізм Х. Уайта : тропи та відповідні історичні події як об’єкти можливого досвіду та гри уяви історика. Тропологічний образ науки як чистої дедуції або номологічно-дедуктивної концепції причинності. Історія як комплекс формально логічних і тропологічних фігуративностей. Тропології як спосіб фіксації історичного дискурсу “між наукою і літературою”. Літературоподібність історії. Фігуративна мова як система надання образності об’єктам. Позанаукова локалізація основ оповідної стилізації історії. Події та мовне варіювання подіями (варіювання сенсом – figuration).

Історіологія як різновид літератури. Поетика історії як антитеза філософії історії. Стиль як домінуюча фігура мовного створення фактів з джерел. Подія як факт та судження про подію. Поняття про концептуальні та фіктивні техніки пояснення. Поняття про вихідні правдоподібні дескрипції фактів та поняття про гіпотетичне конструювання можливих об'єктів історичного дослідження. Участь образного мислення, фігуративних асоціацій міфів у формуванні історичного письма. Вимисел та поняття "так ніби" (als ob). Паралелі історичного письма та проблема "репрезентації" в сучасному романі (формат "stories"). Редукція наративу до оповіді про т. зв. сконденсовані історичні факти. Культурний словник історика та межі культурного релятивізму.

Тропологічна концепція історичного пояснення. Основні фігури пояснення: 1) формальне пояснення; 2) конструктивний сюжет; 3) ідеологічні імплікації. Артикуляції в межах типів пояснення. Фігуративне пояснення та модуси його артикульованого існування: 1) формалізм; 2) органіцизм; 3) механіцизм; 4) контекстуалізм. Модуси артикульованого існування сюжетного пояснення: 1) роман; 2) комедія; 3) трагедія; 4) сатира. Модуси артикульованого існування ідеологічної імплікації як історичного пояснення: 1) анархізм; 2) консерватизм; 3) радикалізм; 4) лібералізм.

Комплексно-комбінаторна схема історичного письма Х. Уайта. Постулат Х. Уайта про т. зв. глибинну свідомість історика як «нульову» точку конструювання історичних об'єктів. Глибинна свідомість, творчий акт та дофігуративна репрезентація стилю історичного письма. Надісторичні поетичні складові історіографії та філософії історії. Поняття про тропологічний модус та мовний протокол. Філософія історії як філософія історичних дискурсів. Мовний детермінізм у філософії історії та необхідність критичної оцінки його меж.

Література

1. Ауэрбах Э. Мимесис. Изображение действительности в западноевропейской литературе. – М.—СПб: Университетская книга, 2000. – С. 7-26.
2. Бонхоффер Д. Сопrotивление и покорность. Письма и заметки из тюремной камеры // Вопросы философии, №10, 1989. – С. 114-167; №11 – С. 90-163.
3. Бультман Р. Христос // Путь, №2, 1992. – С. 3-10
4. Буркхард Л. Культура Италии в эпоху Возрождения. Пер. А.Е. Михова. – М., 1996. – С. 101-246.
5. Верли М. Общее литературоведение. – М.: Иностранная литература, 1957. – С. 79-97; 171-174.
6. Вико Д. Основания новой науки об общей природе нации. Пер. с ит. А. Губера. – К. – М.: Pelf-book. USA, 1994. – С. 378-389.
7. Гадамер Г.-Г. Наскільки мова диктує мислення? // Істина і метод. Доповнення. Показчик. Т. 2. – К., 2000. – С. 180-187.

8. Гегель Г. В. Ф. *Философия истории*. – М.-Л.: Госуд. социально-экономическое изд-во, 1935. -- С.98-104; 213-240; 267-279; 406-424.
9. Дэвидсон Д. *Что означают метафоры// Теория метафоры*. – М, 1990.-- С.175-193.
10. Жоль К. К. *Мысль, слово, метафора. Проблемы семантики в философском освещении*. – К.: Наукова думка, 1984. – С. 10-221.
11. Коллингвуд Р. Дж. *Идея истории. Автобиография*. -- М.: Наука, 1980. -- С.109-122; 220-237; 366-391.
12. Кроче Б. *Эстетика как наука о выражении и общая лингвистика*. -- М.: Intrada, 2000. -- С. 148-156.
13. Лакан Ж. *Инстанция буквы в бессознательном или судьба разума после Фрейда*. – М.: Русское феноменологическое общество, 1997. – С. 7-14; 54-84.
14. Лукач Д. *Исторический роман I // Литературный критик*. Кн. 7. Июль 1937 – С.46-109.
15. Маккормак Э. *Когнитивная теория метафоры // Теория метафоры*. – М.,1990.-- С.358-366
16. Ман де П. *Аллегория чтения. Фигуральный язык Руссо, Ницше, Рильке, Пруста*. – Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 1999. – С. 98-125.
17. Мангейм К. *Идеология и утопия // Утопия и утопическое мышление*.-- М., 1991. -- С.113-169.
18. Ницше Ф. *Генеалогия морали (Памфлет) // Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. Избранные произведения.-Кн.2*. – М.: Сирин, 1990. -- С.13-147.
19. Ницше Ф. *О пользе и вреде истории для жизни // Философия истории. Антология*. – М.: Аспект-Пресс, 1995. – С. 131-143.
20. Репина Л. П. *Вызов постмодернизма и перспективы новой культурной и интеллектуальной истории // Одиссей, 1996. Человек в истории. Ремесло историка на исходе XX в.* – М.: Наука, 1996. – С. 25-38.
21. Ржавский О. А. *Ученые Великобритании о виртуальной истории // Одиссей, 2000. Человек в истории. История в сослагательном наклонении*. – М.: Наука, 2000. – С. 45-47.
22. Рикер П. *Время и рассказ. Т. 1*. -- М. – СПб: ЦТ НИИ ИНИОН РАН Культурная инициатива. Университетская книга, 2000. – С. 15-41; 68-172; 180-202.
23. Рикер П. *Метафорический процесс как познание, воображение и ощущение // Теория метафоры*. -- М., 1990. -- С.416-434
24. Ричардс А.А. *Философия риторики // Теория метафоры*. – М., 1990. -- С.44-67
25. Серль Дж. *Метафора // Теория метафоры*. -- М., 1990. -- С.336-340.
26. Уайт Х. *Метаистория*. – Екатеринбург: Изд-во Уральского университета, 2002.- С.7-62; 68-104; 107-110; 118-145; 152-162; 165-306; 326-432; 437-490.

- 27.Фрай А. Анатомия критики // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX-XXвв. Тракаты, статті, ессе. -- М., 1987. -- С. 232-263.
- 28.Хабермас Ю. О субъекте истории. Краткие замечания по поводу ложных альтернатив // Философия истории. Антология. -- М.: Аспект-Пресс, 1995. -- С. 283-289.
- 29.Шкловский В. О теории прозы. -- М.: Советский писатель, 1983. -- С. 9-25; 26-62.
- 30.Якобсон Р. Два аспекта языка и два типа афатических нарушений // Теория метафоры. -- М., 1990. -- С.126-130.
- 31.Ankersmit F. R. Hayden White's Appeal to the historians // History and theory. Vol.37. #2. May 1998. -- p. 182-193.
- 32.Domanska E. Hayden White: Beyond Irony // History and theory. Vol.37. #2. May 1998. -- p. 173-181.
- 33.Gorman J. L. Ankersmit F. R. History and tropology: the Rise and Fall of Metaphor // History and theory, vol. 36. # 4. December, 1997. -- p. 406-415.
- 34.Pieters J. New historicism: Postmodern historiography between narrativism and heterology // History and theory, vol. 39. # 1. February, 2000. p.21-38.
- 35.Tucker A. The future of the philosophy of historiography // History and theory. Vol. 40. February 2001. -- p. 37-56.
- 36.Vann R. T. The reception of Hayden White // History and theory. Vol.37. #2. May 1998. -- p. 143-161.

Герменевтика у контексті протистояння об'єктивізму і релятивізму.

При розгляді праці Річарда Бернштейна "По той бік об'єктивізму і релятивізму: наука, герменевтика, праксис" ("Beyond objectivism and relativism: science, hermeneutics and praxis"). Слід звернути увагу на те, що саме опозиція "об'єктивізм – релятивізм" на думку автора акумулює головну антитезу культури нашого часу.

Антитеза "об'єктивізм – релятивізм" як головна культурна антитеза нашого часу. Об'єктивізм як теза про існування останньої матриці в поясненні раціональності, істини, добра, морального права. Об'єктивізм та культурний фундаменталізм. Фундаменталізм в трансцендентальній традиції тлумачення досвіду і культури.

Релятивізм як теза про принципovu контекстуальність будь-якої раціональності, істини, добра, парадигм, форм життя людини і суспільства, і самої культури. Поняття про відсутність культурної редукції. Поняття про принципovu обумовленість фундаментальних вимірів існування людини та можливу несумірність цих вимірів. Парадокси об'єктивізму і релятивізму.

Позасуб'єктне тлумачення контексту. Світоглядний міф ХХ століття. Релятивізм та проблематичність його прийняття у царині моралі. Уроки І. Канта і Ф. Ніцше. Релятивізм революційної картини розвитку науки (Т. Куї). Усвідомлення герменевтичних вимірів науки в цілому та парадокс продовження боротьби з герменевтикою в межах історіографії науки.

р. Бернштейн про особливості філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера (тлумачення літературних текстів, творів мистецтва, вивчення та розуміння історії). Неповнота філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера. Позагерменевтичні науки: економіка, політика, соціологія, антропологія. Розбіжність англо-американської та німецької традиції розуміння соціальних наук та оцінки місця ситуацій розуміння в соціально-гуманітарному знанні.

Логіка соціальних наук Ю. Габермаса. Концепція комунікативних актів як підвалина усвідомлення методології соціально-гуманітарного знання. Теорія мовних ігор Л. Вітгенштайна та її використання в теорії комунікативних актів. Мова як відкрита система мовленнєвих актів.

Тема Просвітництва у Г.-Г. Гадамера та Ю. Габермаса. Критика Просвітництва щодо тлумачення традиції (Г.-Г. Гадамер та Ю. Габермас: тотожність і фактична розбіжність підходів критики). Співвідношення традиції і авторитету розуму (позиції Г.-Г. Гадамера, Г. Крюгера та К. Ясперса). Позиція Г.-Г. Гадамера до і після полеміки з Ю. Габермасом.

Герменевтика Г.-Г. Гадамера як основа діалогу між соціально-гуманітарним і математично-природничими науками. Герменевтика Г.-Г. Гадамера крізь призму епістемологічного анархізму П. Фейєрабенда: воля і критика методу як уособлення творчої природничо-наукової раціональності. Розширення типів раціональності за межі методу (теорія праксису Г. Арендт). Історія перемоги інструментальної другорядності. Загибель антично-полісної генеалогії світів існування людини в праці, роботі, політичному і публічному житті в Новий час. Новочасне протиставлення приватного і соціального; агресія суспільного щодо приватного (конформізм, соціальна рівність і тиранія суспільного). Поява міфу про спільний економічний інтерес. Критика економізму К. Маркса. Еволюція соціального контролю над індивідом.

Перевідкриття герменевтичних вимірів пізнання і науки. Зіткнення інтерпретативної соціології із тлумаченням значення в аналітичній філософії (парадокс співпадіння об'єктивного і інтерпретативного значення). Зміни мовних значень та їхнє подання у концептуально-комунікативних мережах.

А. Гідденс про подвійну герменевтику гуманітарного та соціального знання. Соціальний інтеракціонізм та етнометодологія про уперед-інтерпретацію світу.

Модель вибору наукової теорії Т. Куна. Розв'язання інтелектуального конфлікту поза межами дії критеріїв об'єктивності та системності знання. Аргументи практичної раціональності (приклад, випадок). Парадигма і цінності. Проблема визначення цінностей через спільноту вчених і спільноти через цінності.

Інтерпретативна відкритість парадигми та ретроспективні аналогії з концепцією практичної раціональності (phronēsis) Аристотеля. Прецеденти, випадки історії як джерела практичної раціональності. Модуси існування суджень в парадигмі (дискусії та доведення). Функціонування оригінальних ідей і понять в парадигмі за схемою практичної раціональності. Еволюція сучасної філософії науки (від фундаменталізму до теорії локальної історичної раціональності). Історизм науки у версіях Т. Куна, І. Лакатоса та П.

Фейєрабенда. Стратегія деміфологізації образу надісторичних стандартів, норм, методів науки. Парадокс відтворення міфу раціональності науки в раціональних реконструкціях науки як історії змін відомих теорій, методів, програм. Проблема зміни підходу до поняття наукової раціональності. Історизм і трансценденталізм. Критика узгодження емпірично даного та концептуальних схем його осмислення позаемпіричною філософією науки. Критика трансцендентального схематизму реальності. Проблема генералізації інтелектуального конфлікту в моделях історичних типів наукової раціональності. Науково-дослідницька програма як динамічна система наукових теорій (І. Лакатос). Застосування поняття традиції до моделей історичної динаміки наукової раціональності. Традиції комунікативної раціональності в науці. Схеми дії автodesкриптивної та нормативної функції комунікацій в ситуаціях розв'язання проблеми. Версії тлумачення феномену несумірності за межами логічної несумісності. Феномен несумірності в мистецтві і культурі. Поява антропологічної складової в раціональних реконструкціях науки. Вивчення чужих культур та незвичних форм життя з точки зору власної культури. Культура як звичаєва норма та упереджувальний суд. Розуміння чужої культури в процесі культурної комунікації та перекладу. Несумірність художніх стилів різних культур та їхня оцінка з точки зору життєво близьких та життєво далеких понять (К. Гірц). Досвід соціальної і культурної антропології у дослідженні феномену несумірності культур. Концепція особистості в культурі як ядро концептуальної дескрипції несумірності культур. Еволюція антропологічних моделей міжкультурного діалогу (підходи К. Гірца, Е. Прічарда, Р. Уінча). Компаративістика в межах культурного релятивізму. Герменевтичні висновки антропологічного повороту у філософії науки. Поява синкретичних тез про несумірність наукових теорій, форм життя, культур та традицій; тлумачення традиції як передумови розуміння; теза, що несумірні форми життя та традиції є відкритими для раціонального порівняння; теза про спорідненість процесів розуміння і інтерпретації; тлумачення спілкування з іншою культурою як передумови міжкультурного і, врешті-решт, внутрішнього діалогу.

Історія сприйняття ідей філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера в англо-американській традиції. Розуміння як лінгвістичний процес (набуття сенсу і значення творів мистецтва або текстів). Відбуття значення твору через відбуття розуміння. Реабілітація Г.-Г. Гадамером уперед присуду. Критика негативних оцінок уперед присуду Просвітництвом. Діалог як передумова прояву власних упереджень та уперед присуду. Перевірка власного уперед присуду як постійне завдання. Уперед присуд, авторитет та традиція. Викривлення поняття традиції у Просвітництві. Тлумачення Г.-Г. Гадамером поняття досвіду (Erfahrung). Відмінність акцентів герменевтики Г.-Г. Гадамера і прагматизму у понятті "досвіду". Зближення "досвіду розуміння" в науці і поза нею (американський неопрагматизм Р. Рорті). Логіка розвитку досвіду поза наукою: поновлене випробування людини, досвід страждання і досвід переосвідчення людини. Класичне як надчасове та весь час історично

діюче. Поняття про темпоральну дистанцію. Ефективно діюча історична свідомість та феномен злиття горизонтів інтерпретацій. Універсальність феномену розуміння. Гра, література – мова як медіуми розуміння. Єдність інтерпретацій та застосувань в розумінні “Наук про дух” (Geisteswissenschaften) як практичних дисципліни в традиції аристотелевої “Етики” та “Політики”. Герменевтика як мислення з позиції найвищого принципу свободи. Автентична солідарність та спільнота як умова всього подальшого соціально орієнтованого мислення. Ю. Габермас: розуміння як передумова артикуляції саморозуміння, що орієнтовано на дію. Теорія комунікативної дії та раціональності Ю. Габермаса. Соціальна орієнтація комунікативних актів: інструментальні акти та соціальні стратегії, що зорієнтовано на успіх. Комунікативні акти в межах мовленнєвої практики. Набуття розуміння через згоду, що позначає взаєморозуміння, взаємодовіру, спільне знання. Перформативний характер розуміння. Комунікація як соціальний акт із створення інтерсуб’єктивності.

Дискурс як ідеальний випадок мовленнєвої практики з віднайдення в ній релевантного аргументу. Ідея можливості універсальної прагматики порозуміння. Відтворення принципів універсальної прагматики з структур інтерсуб’єктивності.

Спільність інтересів та лінгвістична етика. Ю. Габермас про відмінність між формами дій та діючими системами і відповідними формами раціональності. Цільова та комунікативна раціональність. Поняття про ефективність та технічні засоби як основа оцінки цільової раціональності. Морально-практичний вимір комунікативної раціональності (відповідальність людини та справедливість діючих норм). Емпірична та аналітична істина як спосіб оцінки цільової раціональної діяльності. Оцінка комунікативної раціональності за стратегіями розв’язання моральних конфліктів.

Ю. Габермас про неприйнятність аристотелевої етики і політики як основи комунікативної етики через навантаження проблеми етики і політики в Аристотеля проблемами метафізики, космології та психології. Неаристотелізм та сучасний неоконсерватизм. Неаристотелізм як знаряддя критики легітимності Просвітництва.

Р. Бернштейн про проблематичність віднайдення нормативності комунікацій через встановлення інтерсуб’єктивності. Відтворення дескрипції комунікативної етики за зразками структур інтерсуб’єктивності (критика реалізму, емотивізму, волюнтаризму). Перенормування поняття трансцендентального суб’єкта та доктрини імперативів етики І. Канта на поняття легітиматії суб’єкта в комунікації. Р. Рорті: герменевтика як спроба критики образу симетричної та анонімної комунікації. Проблематичність збереження духу сократівського діалогу як умови довготривалого наближення до згоди. Концепція людської інтерсуб’єктивності Ю. Габермаса як спосіб відновлення неоплатонічної тези про існування надчасових тем, що об’єднують всі дискусії, діалоги та обговорення.

“Метакритика” Р. Рорті: 1) містифікація відмінності істини і знання у герменевтиці Г.-Г. Гадамера; 2) проблематичність тези Г.-Г. Гадамера про

приступність герменевтиці істини, що не поступається в точності методичним істинам науки; 3) проблематичність тези про літературу як джерело культури, що передусе науці та відображає істину людського існування. Філософська герменевтика Г.-Г. Гадамера як “нерішучий текстуалізм” або метод критицизму, що узгоджує все за прихованим кодом (Р. Рорті). Р. Рорті про фундаменталізм філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера (філософія як головна дисципліна культури або літературно оброблена метафізика). “Жорстокий текстуалізм” Р. Рорті як герменевтика без метафізичного комфорту. Поняття метафізичного комфорту Р. Рорті (збереження філософської герменевтики або універсальної прагматики як умови збереження метафізичного та епістемічного спокою щодо обов’язкового існування феномену розуміння на тлі визнання фактичного характеру існування людини, її історичності та можливості перетворення будь-якої істини на хибне положення). Ідея методу як ідея привілейованого словника сутностей, за якими вивчають науки всі інші особливості явищ. Філософія як чисте дослідження без фундаментальних основоположень (Р. Рорті). Епістемологічний біхевіоризм та холізм в критиці існування систем філософії в ХХ ст. (кінець філософії як тема філософування Г.-В.-Ф. Гегеля, С. К’еркегора, Ф. Ніцше, К. Маркса, З. Фрейда, М. Гайдеггера, Л. Вітгенштайна, М. Фуко, Ж. Дерріда). Іронічний стиль в темі “кінця філософії”. Літературний поворот у філософії: філософія без аргументації. Агресія “жорсткого текстуалізму” в ситуації “літературного повороту” у філософії: “жорсткий текстуаліст” як інтелектуал – герой.

Р. Бернштейн про риторичну апологію прагматизму Р. Рорті. Апологія бажання обговорювати, слухати інших, пророкувати наслідки наших дій щодо інших людей. Концепція обговорень без “перерви на остаточну істину”. Існування непередбачених (контингентних) соціальних практик як наслідок розвитку історії. Спротив Р. Рорті щодо заміщення теорії (theoria) на фроне́зис (phronēsis).

Актуальність відновлення сенсу спільноти (рівень суспільства, політичної традиції, інтелектуальної спадщини в умовах існування непередбачуваних практик). Р. Рорті про два типи “жорсткого текстуалізму”: 1) ідентифікація і боротьба за певний тип людини (У. Джеймс, Х. Блум); 2) ідентифікація з могутньою силою “Х”, що не має остаточних емпіричних втілень (Ф. Ніцше, М. Фуко).

Пом’якшений текстуалізм Р. Рорті: послідовність та випадковість соціальних практик, що разом відкриті до сприйняття нових альтернатив. Дієва історія як набуття інтимності, історичності та кінечності. Філософія як критика спроб консервації будь-якої ефективно діючої традиції. Поняття про “літературну культуру” Р. Рорті та її значення для філософії. Історицизм як спосіб бачення філософії і її наближення до герменевтики. Р. Рорті про жанри історицизму в історії філософії: 1) раціональна реконструкція; 2) історична реконструкція; 3) історія духу (Geistesgeschichte); 4) догма (канон); 5) інтелектуальна історія. Інтелектуальна історія та історична реконструкція як складові філософського герменевтичного дослідження культурологічного

спрямування. Критика есенціалізму дихотомії “пояснення – розуміння” з точки зору неопрагматизму. Герменевтика як спосіб опанування, оволодіння явищем, що штовхає до переописування традиції. Утилітарні аспекти переописування традиції. Інтерпретація тексту як поновне відтворення сенсу і реконтекстуалізація тексту. Літературна критика як гра у битву словників суродованих коментаторів. Принципова контекстуалізація будь-якого твору в реальному часі сьогодення або майбутньому. “Критик – дешифрувальник” та “інтерпретатор – деконструктивіст” як головні дійові особи відповідно м’якого та жорсткого текстуалізму. Жорсткий текстуалізм як творча редискрипція. Образ “у-твореної” філософії і творчих філософів (Ф. Ніцше, М. Гайдеггер, Л. Вітгенштайн). Сатира, пародії, афоризми як різновиди філософської деконструкції. *(Земля - ефемер)*

Література

1. Апресян Р. Пределы релятивизма // Философский прагматизм Ричарда Рорти и российский контекст. – М., 1997. – С. 189-217.
2. Арендт Г. Становище людини. – Львів: Літопис – Центр гуманітарних досліджень ім. І. Франка, 1999. – С. 21-77; 116-131; 144-153; 191-234.
3. Блум Х. Страх впливння. Карта переживання. – Екатеринбург: Изд-во Уральского университета, 1998. – С. 23-70.
4. Гадамер Г.-Г. Риторика, герменевтика і критика ідеології. Метакритичні роздуми щодо “Істини і методу” (1967) // Істина і метод. Доповнення. Показчик. Т. 2. – К., 2000. – С. 209-226.
5. Гадамер Г.-Г. Истина и метод. – М.: Прогресс, 1988. – С. 317-471.
6. Гадамер Г.-Г. Репліка щодо “Герменевтики та критики ідеології” (1971) // Істина і метод. Доповнення. Показчик. Т. 2. – К., 2000. – С. 226-248.
7. Гадамер Г.-Г. Деструкція і деконструкція (1985) // Істина і метод. Доповнення. Показчик. Т. 2. – К., 2000. – С. 323-333.
8. Гіденс Е. Соціологія. – К.: Основи, 1999. – С. 92-112; 640-652; 659-661.
9. Гірц К. Інтерпретація культур. К.: Дух і Літера, 2001. – С. 43-68; 481-533.
10. Джоухадзе И. Д. Неопрагматизм Ричарда Рорти. – М.: Изд-во УРСС, 2001. – С. 71-121; 117-119.
11. Джулай Ю. В. Исповедь методолога // Императивы человечности. – К., 1990. – С. 97-126.
12. Джулай Ю. В. Постмодерністське бачення культурної антропології як науки (проблеми, дискусії) // Магістеріум. Вип. 12, 2003. – С. 8-16.
13. Джулай Ю. В. Кліфорд Гірц: герменевтичний підхід до теорії в культурній антропології // Наукові записки НаУКМА, Т.19, Ч.1. Спеціальний випуск. 2001. – С. 123-128.
14. Круглый стол в Институте философии РАН с участием Р. Рорти // Философский прагматизм Ричарда Рорти и российский контекст. – М., 1997. – С. 69; 80-83; 85-89; 94-96.

Кун Т. Структура научных революций. – М.: Прогресс, 1977. – С. 7-78; 151-189; 229-267.

Никишенков А. А. Эдуард Эванс-Причард о противоречии этнографического познания // Этнографическое обозрение, №3, 1997. – С. 136-148.

Рорти Р. Релятивизм: найденное и сделанное // Философский прагматизм Ричарда Рорти и российский контекст. – М., 1997. – С. 11-44.

Рорти Р. Философия и зеркало природы. – Новосибирск: Изд-во Новосибирского университета, 1997. – С. 218-230; 233-247; 264-270; 276-280; 288-292.

Рыклин М. Философия без оснований. Беседы М. Рыклина с Р. Рорти // Философский прагматизм Ричарда Рорти и российский контекст. – М., 1997. – С. 126-155.

Фейерабенд П. Наука в свободном обществе // Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М.: Прогресс, 1986. – С. 473-506.

Фейерабенд П. Против методологического принуждения // Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М.: Прогресс, 1986. – С. 153-159; 179-185; 282-285; 312-323.

Фейерабенд П. Утешение для специалиста // Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М.: Прогресс, 1986. – С. 116-124.

Хабермас Ю. Производительная сила коммуникации. Юрген Хабермас отвечает на вопросы Ханса-Петера Крюгера // Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность. – М.: Наука, 1992. – С. 80-104.

Хабермас Ю. Реконструктивные и понимающие науки об обществе // Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – Спб, 2001. – С. 34-66.

Хабермас Ю. Философия как “местоблюститель” и “интерпретатор” // Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – Спб, 2001. – С. 7-34.

Юлина Н. Философия Дж. Дьюи и постмодернистский проект Ричарда Рорти // Философский прагматизм Ричарда Рорти и российский контекст. – М., 1997. – С. 156-188.

Bernstein R. Beyond objectivism and relativism: science, hermeneutics and Praxis. Basil Blackwell Oxford, 1983. – p. 2-34; 44; 127; 182-206; 234-247; 260-264.

Clifford J. Introduction: Partial truth // Writing culture. The Poetics and Politics of Ethnography. Berkeley, Los-Angeles, London, 1986. – p. 98-119.

Grondin J. Introduction to Philosophical Hermeneutics. -- Yale University Press, New Haven and London. 1991. – p. 129-139.

Harrington A. Objectivism in Hermeneutics? Gadamer, Habermas, Ditley // Philosophy of social sciences. Vol. 30. #4. December 2000. – p. 491-507.

31. Rabinow P. Representations are Social Facts: Modernity and Post-Modernity in Anthropology // Writing culture. The Poetics and Politics of Ethnography. Berkeley, Los-Angeles, London, 1986. – p. 234-261.
32. Talal U. The concept of cultural translation in British Social Anthropology // Writing culture. The Poetics and Politics of Ethnography. Berkeley, Los-Angeles, London, 1986. – p. 141-164.

Література до курсу

1. Ankersmit F. R. Danto on Representation, identity and indiscernibles // History and theory. Vol.37. #4. December 1998. – p. 44-69.
2. Ankersmit F. R. Danto, History and Tragedy of Human Existence // History and theory. Vol.42. #3. October 2003. – p. 291-304.
3. Ankersmit F. R. Hayden White's Appeal to the historians // History and theory. Vol.37. #2. May 1998. – p. 182-193.
4. Ankersmit F. R. Historicism: an attempt at synthesis // History and theory. Vol. 34. #3. 1995. P.143-161
5. Barrera J. C. B. Making history, talking about history // History and theory. Vol.40. #2. May 2001. – p. 190-205.
6. Bernstein R. Beyond objectivism and relativism : science, hermeneutics and praxis. Basil Blackwell Oxford, 1983. – p. 39; 47; 54; 146-148. .
7. Cambell R. Truth and historicity. Clarendon Press. Oxford, 1992 p. 264-291, 398-406.
8. Carrier D. Art museums, old paintings and our knowledge of the past // History and theory. Vol. 40. #2. May 2001. -- p. 170-189.
9. Carrier D. Introduction: Danto and his critics: Art History, Historiography and After the art // History and theory. Vol. 37. #4. December 1998. -- p. 1-16.
10. Carroll N. The end of art? // History and theory. Vol.37. #4. December 1998. – p. 17-43.
11. D'amico R. Husserl on foundation structures of natural and cultural sciences // Philosophy and Phenomenological research. Vol. XLII Sept, 1981 # 1, p.5-22.
12. Danto A. The end of art: a philosophical defense // History and theory. Vol.37. #4. December 1998. – p. 127-143.
13. Domanska E. Hayden White: Beyond Irony // History and theory. Vol.37. #2. May 1998. – p. 173-181.
14. Geuss R. Kulture, Bildung, Geist // History and theory. Vol. 35. #2. 1996. – p.
15. Gorman J. L. Ankersmit F. R. History and tropology: the Rise and Fall of Metaphor // History and theory. Vol. 36. # 4. December, 1997. -- p. 406-415.

16. Grondin J. Introduction to Philosophical Hermeneutics. -- Yale University Press, New Haven and London. 1991. -- p. 129-135.
17. Gross D. M. Melancthon's rhetoric and the practical origins of Reformation human science // History of the human sciences. Vol. 13, #3 – 2000 – p. 5-22.
18. Guillen C. E. Crossing the line: limits and desire in historical interpretation // History and theory. Vol. 40. February 2001. -- p. 40-68.
19. Harrington A. Objectivism in Hermeneutics? Gadamer, Habermas, Ditley // Philosophy of social sciences. Vol. 30, #4. December 2000. – p. 491-507.
20. Iggers G.G. Comments on F.R. Ankersmit's paper "Historicism: an attempt at synthesis" // History and theory. Vol. 34. - #3 – 1995 – P.162-167
21. Iggers G.G. Historicism: the history and meaning of the term // History and theory. Vol. 1995. # 3p.129-152.
22. Kelly M. Essentialism and Historicism in Danto's philosophy // History and theory. Vol. 37. #4. December 1998. -- p. 30-43.
23. Lorenz C. Can Histories be true? Narrativism, positivism and the "metaphorical turn" // History and theory. Vol. 37. #3. October 1999. -- p. 309-329.
24. Lukes St. Different cultures, different rationalities? // History of the human sciences. Vol. 13. #1. February 2000. – p. 3-18.
25. Packer M.J. Hermeneutics inquiry in the study of human conduct // The restoration of dialogue : reading in the philosophy of clinical psychology. Basil Blackwell Worcester, 1983. – p 10-12, 271-289.
26. Pieters J. New historicism: Postmodern historiography between narrativism and heterology // History and theory. Vol. 39. # 1. February, 2000. p.21-38.
27. Richard J. Bernstein. Beyond Objectivism and Relativism: Science, Hermeneutics, and Praxis. Basil Blackwell Publisher Ltd, Washington, 1983. – 257 p.
28. Ricoeur P. The question of proof in Freud's psychoanalytic writings // The restoration of dialogue : Reading in the philosophy of clinical psychology Basil Blackwell Worcester, Washington, 1983: p.347-365.
29. Rosenfeld G. Why do we ask "What if?" Reflections on the function of alternative history // History and theory. Theme Issues, Vol. 41. December 2002, p.90-103.
30. Rozov N. An apologia for theoretical history. In memory of Sir K.-R. Popper // History and theory. Vol. 36. # 3, October 1997. p.336-352
31. Sawyer R.K. A discourse on discourse: an archeological history of an intellectual concept // Cultural studies. - #3.(16) – 2002, p. 433 – 456.
32. Tucker A. The future of the philosophy of historiography // History and theory. Vol. 40. February 2001. -- p. 37-56.
33. Vann R. T. The reception of Hayden White // History and theory. Vol. 37. #2. May 1998. – p. 143-161.
34. Zammito J. Ankersmit's postmodern historiography: the hyperbole of "opacity" // History and theory. Vol. 37. #3. October 1998. -- p. 330-346.

35. Аверинцев С.С. Гвардини Р. Конец Нового времени. Попытка найти свое место. // Современные концепции культурного кризиса на Западе. – М., 1976. – С. 184 – 207.
36. Автономова Н.С. История как “археология знания” в концепции Мишеля Фуко. // Современная структуралистская идеология / генезис политологических концепций/. – М.: АН СССР, 1984. – С.54-71.
37. Автономова Н.С. От “археологии знания” к “генеалогии власти”. // Вопросы философии, №2, 1978. – С.145-151.
38. Аникст А. Теория драмы от Аристотеля до Лессинга. – М.: Изд-во Наука, 1967. – С. 21-55; 92-94; 106-115; 119-121; 138-145; 156-164; 174-198; 233-265; 308-338; 346-350; 393-402; 404-444.
39. Анкерсмит Ф. Нарративная логика. Семантический анализ языка историков. – М.: Идея Пресс, 2003. – С. 7-12; 20-89; 118-346.
40. Апресян Р. Пределы релятивизма // Философский прагматизм Ричарда Рорти и российский контекст. – М., 1997. – С. 189-217.
41. Арендт Г. Становище людини. – Львів: Літопис – Центр гуманітарних досліджень ім. І. Франка, 1999. – С.
42. Ауэрбах Э. Мимесис. Изображение действительности в европейской литературе. – М.—СПб: Университетская книга, 2000. – С. 7-26.
43. Бейсенова Г.А. Образ М.Фуко: взгляд французских авторов // Философские исследования, №3, 2001. – С. 38 – 51.
44. Блум Х. Страх влияния. Карта переживания. – Екатеринбург: Изд-во Уральского университета, 1998. – С. 23-70.
45. Бодрийяр Ж. Забыть Фуко. – СПб.: Владимир Даль, 2000. – С. 37-78; 88-90.
46. Бонхоффер Д. Сопrotивление и покорность. Письма и заметки из тюремной камеры // Вопросы философии, №10, 1989. – С. 114-167; №11, 1989. – С. 90-163.
47. Боров Ю. Б. Теория художественного восприятия и рецептивная эстетика, методология критики и герменевтика // Художественная релепция и герменевтика. Теории, школы, концепции. Критические анализы. – М., 1985. – С. 3-68.
48. Буало Н. Свободное рассуждение о древних и новых // Спор о древних и новых. – М., 1975. – С.250-264.
49. Бульман Р. Христос // Путь, №2, 1992. – С. 3-10
50. Буркхард Л. Культура Италії в епоху Возрождення. Пер. А.Е. Михова. – М., 1996. -- С. 101-246.
51. Верли М. Общее литературоведение. – М.: Иностранная литература, 1957. – С. 79-97; 171-174; 193-207.
52. Вико Д. Основания новой науки об общей природе нации. Пер. с ит. А. Губера. -- К. – М.: Pelf-book. USA, 1994. – С. 378-389.
53. Вико Дж. Основания новой науки об общей природе науки. -- М. – К.: Pelf-book, 1994. -- С. 378-389
54. Винкельман И.И. История искусства древности. Пер. с изд. 1763 г. Изд Гиз. – 1933. – С. 201-225; 270-274.

55. Витцлер Р. Ответственность Европы. “Деконструктивная этика” на примере Жака Деррида // Витцлер Р. Герменевтика и деконструкция / под ред. Штегмайера В., Франка Х., Маркова Б. В. – Спб., 1999. – С. 136-166.
56. Габитова Р. М. Универсальная герменевтика Фридриха Шлейермахера // Герменевтика: история и современность. – М., 1985. – С. 61-96.
57. Гаврилів Т. Ахілесова п'ята Ганса - Георга Гадамера // Г.-Г. Гадамер. Вірш і розмова. Есе. – Львів, 2002. С. 3-9.
58. Гаврилів Т. Сторіччя Гадамера // Г.-Г. Гадамер. Вірш і розмова. Есе. – Львів, 2002. С. 156-158.
59. Гадамер Г.-Г. Миф и разум // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 92-99.
60. Гадамер Г.-Г. О круге понимания // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 72-82.
61. Гадамер Г.-Г. Риторика и герменевтика // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 188-206.
62. Гадамер Г.-Г. Семантика и герменевтика // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 60-71.
63. Гадамер Г.-Г. Философия и герменевтика // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 9-15.
64. Гадамер Г.-Г. “Философские основания XX века” // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 16-25.
65. Гадамер Г.-Г. Эстетика и герменевтика // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 256-266.
66. Гадамер Г.-Г. Язык и понимание // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 43-60.
67. Гадамер Г.-Г.. Философия и литература // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 126 - 146.
68. Гадамер Г.-Г.. Философия и поэзия // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 116 – 124.
69. Гадамер Г.-Г.. Введение к работе М. Хайдеггера “Исток художественного творения” // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 108 – 111.
70. Гадамер Г.-Г.. Лирика как парадигма современности // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 147 – 155.
71. Гадамер Г.-Г. Про вклад поезії в пошук істини // Возняк Т. Тексти і переклади. – Харків, 1998. – С. 380-391.
72. Гадамер Г.-Г. Гельдерлін і майбутнє // Возняк Т. Тексти і переклади. – Харків, 1998. – С. 392-415.
73. Гадамер Г.-Г. Деструкція і деконструкція (1985) // Істина і метод. Доповнення. Показчик. Т. 2. – К., 2000. – С. 323-333.
74. Гадамер Г.-Г. Інтерпретація буття Райнером – Марія Рільке. Роздуми над книгою Романо Гвардіні (1955). // Герменевтика і поетика. – К., - 2001. – С. 247-257.

75. Гадамер Г.-Г. Істина в гуманітарних науках (1953) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 38-44.
76. Гадамер Г.-Г. Класична і філософська герменевтика (1968) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 86-109.
77. Гадамер Г.-Г. Між феноменологією та діалектикою. Спроба самокритики (1985) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 7-26.
78. Гадамер Г.-Г. Наскільки мова диктує мислення? // Істина і метод. Доповнення. Показчик. Т. 2. – К., 2000. – С. 180-187.
79. Гадамер Г.-Г. Проблема історії в німецькій філософії (1943) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 29-38.
80. Гадамер Г.-Г. Репліка щодо “Герменевтики та критики ідеології” (1971) // Істина і метод. Доповнення. Показчик. Т. 2. – К., 2000. – С. 226-248.
81. Гадамер Г.-Г. Риторика, герменевтика і критика ідеології. Метакритичні роздуми щодо “Істини і методу” (1967) // Істина і метод. Доповнення. Показчик. Т. 2. – К., 2000. – С. 209-226.
82. Гадамер Г.-Г. Що таке істина (1957) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 44-55.
83. Гадамер Г.-Г. У затінку нігілізму 1990. // Герменевтика і поетика. // К., - 2001. – С. 259-273.
84. Гадамер Г.-Г.. Інтерпретація буття Р. М. Рільке. Роздуми над книгою Романа Гвардіні // Герменевтика і поетика. – К., 2001. – С. 247 – 257.
85. Гадамер Г.-Г. Актуальність Гьордерліна // Вірш і розмова. Есе. – Львів, 2002. С. 10-19.
86. Гадамер Г.-Г. Райнер – Марія Рільке через 50 років //Г.-Г. Гадамер. Вірш і розмова. Есе. – Львів, 2002. С. 62-78.
87. Гадамер Г.-Г. Смісл і ховання смислу у Пауля Целяна //Г.-Г. Гадамер. Вірш і розмова. Есе. – Львів, 2002. С. 115-125.
88. Гадамер Г.-Г. Що мусить знати читач //Г.-Г. Гадамер. Вірш і розмова. Есе. – Львів, 2002. С. 98-104.
89. Гадамер Г.-Г. Я і Ти одна душа //Г.-Г. Гадамер. Вірш і розмова. Есе. – Львів, 2002. С. 56-61.
90. Гайдеггер М. Гельдерлін та сутність поезії // Возняк Т. Тексти і переклади. – Харків, 1998. – С. 354-359.
91. Гайденко П. П. Герменевтика и кризис буржуазной культурно-исторической традиции // Вопросы философии, №5, 1977. – С. 130-165.
92. Гаман Р. Естетика. – М.: Изд-во “Проблемы эстетики”, 1913. – С. 1-5; 7-8; 14-20; 31-37; 41-45; 48-55; 57; 77-84; 127-137; 144-160.
93. Гвардини Р. Конец Нового времени: попытка найти свое место / Самосознание культуры и искусства XX вв. - М., 2002. – С. 169-228
94. Геббель Ф. Предисловие к “Марии Магдалине” касательно отношения драматического искусства к современности и других родственных проблем // Геббель Ф. Избранное в 2-х томах. Т. 2. – М., 1978. – С. 571-593.

95. Геббель Ф. Слово о драме // Геббель Ф. Избранное в 2-х томах. Т. 2. – М., 1978. – С. 565 – 570.
96. Геббель Ф. Современники Шекспира и их произведения. (Отрывки) // Геббель Ф. Избранное в 2-х томах. Т. 2. – М., 1978. – С. 599-604.
97. Гегель Г. В. Ф. Философия истории. – М.-Л.: Госуд. социально-экономическое изд-во, 1935. -- С.98-104; 213-240; 267-279; 406-424.
98. Гейне Г. К истории религии и философии в Германии // Гейне Г. Собр. соч. в 10-ти томах. Т. 6. – М., 1958 – С. 13-139.
99. Гейне Г. Письмо Г. Кольбу // Гейне Г. Собр. соч. в 10-ти томах. Т. 10. – М., 1959 – С. 311-312.
100. Гейне Г. Романтическая школа // Гейне Г. Собр. соч. в 10-ти томах. Т. 6. – М., 1958 – С. 219.
101. Гете Й.-В. О фантазии // Избранные философские произведения. – М., 1964. – С. 220 – 221.
102. Гете Й.-В. Созерцающая способность суждения // Избранные философские произведения. – М., 1964. – С. 210 – 211.
103. Гидденс Э. Постмодерн // Философия истории. Антология. – М.: Аспект-Пресс, 1995. – С. 240-347.
104. Голдстейн М., Голдстейн И. Как мы познаем мир. – М.: Изд-во «Знание», 1984. – С. 122 – 194.
105. Горнунг Б. В. Эллинистическая наука и мифография // История греческой литературы под. ред. Соболевского С. И. и др. Т. 3. Литература эллинистического и римского периодов. – М., 1960. – С. 398 – 401.
106. Гофман А.Б. Социальная антропология М. Мосса . Послесловие // Мосс М. Общества. Обмен. Личность. Труды по социальной антропологии – М., 1996, С. 314-359.
107. Гофман А.Б. Социологические концепции М. Мосса // Концепции зарубежной этнологии. Критические этюды. – М., 1976, С.96-124
108. Гринблатт С. Формирование “я” в эпоху Ренессанса: от Мора до Шекспира // НЛЮ. -- №35. – 1999 (1). – С. 34-78.
109. Громадка Й. Л. Перелом в протестантской теологии. – М.: Прогресс – Культура, 1993. – С. 29; 97-189.
110. Данто А. Аналитическая философия истории. Идея-Пресс, М.2002. – С.25-40; 139-175; 194-242.
111. Джохадзе И. Д. Неопрагматизм Ричарда Рорти. – М.: Изд-во УРСС, 2001. – С. 71-121; 117-119.
112. Джулай Ю. В. Исповедь методолога // Императивы человечности. – К., 1990. – С. 97-126.
113. Джулай Ю. В. Постмодерністське бачення культурної антропології як науки (проблеми, дискусії) // Магістеріум. Вип. 12, 2003. – С. 8-16.
114. Джулай Ю. В. Кліфорд Гірц: герменевтичний підхід до теорії в культурній антропології // Наукові записки НаУКМА, Т.19, Ч.І . Спеціальний випуск. 2001. – С. 123-128.

115. Дильтей В. Введение в науки о духе. // Зарубежная эстетика и теория литературы. XIX – XX вв. Трактаты, статьи, эссе. МГУ, 1987. – с. 108-135.
116. Дильтей В. наброски к критике исторического разума // Вопросы философии, №4, 1988. – С. 135-152.
117. Дильтей В. Предпосылки или условия сознания либо научного познания // Вопросы философии № 1, 2001. с.
118. Дройзен И. История эллинизма. Т.1. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1995. – С. 5-64; 584-602.
119. Дэвидсон Д. Что означают метафоры // Теория метафоры. – М, 1990.-- С.175-193.
120. Жоль К. К. Мысль, слово, метафора. Проблемы семантики в философском освещении. – К.: Наукова думка, 1984. – С. 10-221.
121. Зверева Г. И. Реальность и исторический нарратив: проблемы саморефлексии новой интеллектуальной истории // Одиссей, 1996. Человек в истории. Ремесло историка на исходе XX в. – М.: Наука, 1996. – С. 11-24.
122. Зелінська Н. В. Поетика приголомшеного слова (Українська наукова література XIX – поч. XX ст.) – Львів: Світ, 2003. – С. 145-319.
123. Зиммель Г. Актер и действительность // Зиммель Г. Избранное Т.2 Созерцание жизни. – М., 1996. -- С. 292-298.
124. Зиммель Г. Мода // Зиммель Г. Избранное Т.2 Созерцание жизни. – М., 1996 -- С. 266-291.
125. Зиммель Г. Приключение // Зиммель Г. Избранное Т.2 Созерцание жизни. – М., 1996. -- С. 201-211.
126. Зись А. Я., Стафецкая М. П. Интерпретация произведения как феномена культуры // Художественная репепция и герменевтика. Теории, школы, концепции. Критические анализы. – М., 1985. – с. 69-101.
127. Зольгер К.-В.-Ф. Ервин. Четыре диалога о прекрасном в искусстве. – М.: Искусство, 1978. – С. 286 – 387; 418 – 424.
128. Ильин И. П. Между структурой и читателем (теоритические аспекты изучения литературы) // Художественная репепция и герменевтика. Теории, школы, концепции. Критические анализы. – М., 1985. – С. 134-168.
129. Коллингвуд Р. Дж. Идея истории. Автобиография. -- М.: Наука, 1980. -- С.109-122; 220-237; 366-391.
- ✓ 130. Констин Б. Размышления о трагедии // Эстетика раннего французского романтизма. – М., 1982. – С. 280-307.
131. Крайнева И. Б. Лессинг и эстетика английского Просвещения // Лессинг и современность. – М., 1981. – С. 146-158.
132. Кроче Б. Антология сочинений по философии. История. Право. Этика. Поэзия. – Спб.: “Пневма”, 1990.—С. 10-23; 45-51; 175-201; 208-215; 224-228; 276-282; 333-348; 408-410.

133. Кроче Б. Эстетика как наука о выражении и общая лингвистика. -- М.: Intrada, 2000. -- С. 21-38; 41-59; 62; 70; 75-81; 86-90; 112-115; 125-128; 132; 134; 136-142; 148-150; 152-156.
134. Круглый стол в Институте философии РАН с участием Р. Рорти // Философский прагматизм Ричарда Рорти и российский контекст. – М., 1997. – С. 69; 80-83; 85-89; 94-96.
135. Кун Т. Структура научных революций. – М.: Прогресс, 1977. – С. 7-78; 151-189; 229-267.
136. Кунцман П., Буркхардт Ф.-П., Видман Ф. Філософія. dtv-Atlas. – К.: Знання – Пресс, 2002. – С. 233; 237.
137. Куркина Л. Я. Герменевтика и “теория интерпретации художественного произведения” // Герменевтика: история и современность. – М., 1985. – С. 245-269.
138. Кюнг Г. Познание мира и интерпретация текста у Р. Ингардена и Н. Гудмена // Вопросы философии № 9, 2000. -- С.
139. Ла Мот У.А. Слово о Гомере // Спор о древних и новых. – М., 1975. – С.335-378.
140. Лабрюйер Ж. де, Слово о Теофрасте // Спор о древних и новых. – М., 1975. – С.327-333.
141. Лакан Ж. Инстанция буквы в бессознательном или судьба разума после Фрейда. – М.: Русское феноменологическое общество, 1997. – С. 7-14; 54-84.
142. Лессинг Г.-Э. Лаокоон, или о границах живописи и поэзии. – М.: Госуд. изд-во худ. л-ры, 1957. – С. 284-317; 369-372.
143. Лессинг Г.-Э. Гамбургская драматургия. – М. – Л.: Изд-во Academia, 1936. – С. 75-78; 87-92; 115-126; 144-146; 151-154; 177-181; 256-260; 278-289; 298-300; 304-306; 323-326; 329-332; 341-344.
144. Лооне Э. Современная философия истории. – Таллин: Изд-во “Ээсти раамат”, 1980. – С. 46-54
145. Лукач С. Исторический роман I. Классическая форма исторического романа // Литературный критик. К.н. VIII. – Гослитиздат, июль 1937. – С. 46-109.
146. Мазилу А. Д. Герменевтическая “Одиссея” Поля Рикера // Герменевтика: история и современность. – М., 1985. – С. 216-241.
147. Маккормак Э. Когнитивная теория метафоры // Теория литературы. – М., 1990.-- С.358-366
148. Малахов В. С. Философская герменевтика Г.- Г. Гадамера // Г.- Г. Гадамер. Актуальность прекрасного. – М., 1991. -- С. 324-336.
149. Манкеде П. Аллегория чтения. Фигуральный язык Руссо, Ницше, Рильке, Пруста. – Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 1999. – С. 98-125.
150. Мангейм К. Идеология и утопия // Утопия и утопическое мышление.-- М., 1991. -- С.113-169.

151. Махов А. Е. Буркхардт – критик истории и истории духа // Буркхардт Я. Культура Италии в эпоху Возрождения. Пер.А.Е.Михова. – М., 1996. – С. 475-510.
152. Мишле Ж. Народ. – М.: Наука, 1965. – С. 109-118; 147-154.
153. Мосс М. Техники тела// Мосс М. Общества. Обмен. Личность. Труды по социальной антропологии – М., 1996, -- С. 242-263.
154. Никишенков А. А. Эдуард Эванс-Причард о противоречии этнографического познания // Этнографическое обозрение, №3, 1997. – С. 136-148.
155. Ницше Ф. Генеалогия морали (Памфлет) // Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. Избранные произведения.-Кн.2. – М.: Сирин, 1990. -- С.13-147.
156. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни // Философия истории. Антология. – М.: Аспект-Пресс, 1995. – С. 131-143.
157. Оболенская С. В. Некто Йозеф Шедлер. Солдат гитлеровского Вермахта. Индивидуальная биография как опыт исследования “истории повседневности” // Одиссей, 2000. Человек в истории. История в сослагательном наклонении. – М.: Наука, 2000. – С. 128-147.
158. Одуев С. Ф. Герменевтика и описательная психология в “философии науки” Вильгельма Дильтея // Герменевтика: история и современность. – М., 1985. – С. 97-120.
159. Окорочков В. Г. Герменевтика понимания (к прояснению фактичности оснований мышления в концепциях П. Рикера) // Окорочков В. Г. Релятивистская конструкция феноменологических типологий мышления Э. Гуссерля и М. Хайдеггера. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. – С. 157-171.
160. Перро Ш. Параллель между древними и новыми в отношении поэзии. Диалог четвертый // Спор о древних и новых. – М.,1975. – С.142-245.
161. Поппер К. Злиденність історизму. К.: Вид-во гуманіт. л-ри “Абрис”,1994. – С.30-41; 44-47; 50-77; 92-104; 118-148; 161-178.
162. Ракитов А. И. Опыт реконструкции концепции понимания Фридриха Шлейермахера // Историко-философский ежегодник. – М., 1988. – С. 150-165.
163. Репина Л. П. Вызов постмодернизма и перспективы новой культурной и интеллектуальной истории // Одиссей, 1996. Человек в истории. Ремесло историка на исходе XX в. – М.: Наука, 1996. – С. 25-38.
164. Ржавский О. А. Ученые Великобритании о виртуальной истории // Одиссей, 2000. Человек в истории. История в сослагательном наклонении. – М.: Наука, 2000. – С. 45-47.
165. Ридель Ф. Лессинг и античность в свете нашего времени // Лессинг и современность. – М., 1981. – С. 179-190.
166. Рикер П. Что меня занимает последние 30 лет // Историко-философский ежегодник. – М., 1991. – С. 296-316.

167. Рикер П. Метафорический процесс как познание, воображение и ощущение // Теория метафоры. -- М., 1990. -- С.416-434
168. Рикер П. Конфликт интерпретаций. Московский филос., Academia – Центр. “Медиум”, - М, - 1995. – 415 с. Рикер П. Конфликт интерпретаций. – М.: Academia-центр. “Медиум”, 1995. 415 с.
169. Рикер П. Герменевтика и психоанализ. Религия и вера. – М.: Искусство, 1996. – С. 7-109; 116-136.
170. Рикер П. Время и рассказ. Т. 1. -- М. – Спб: ЦТ НИИ ИНИОН РАН Культурная инициатива. Университетская книга, 2000. – С. 68-172; 180-202.
171. Рикер П. Сам як інший. – К.: Дух і Літера, 2000. – С. 24-36; 47-52; 141-149; 216-232; 286-298; 378-380.
172. Рикер П. Гуссерль и Витгенштейн о языке // Логос, №4, 2001. – С. 209-219.
173. Рильке Р.М. Дуинские элегии // Рильке Р.М. Избранная лирика. (Пер. с нем. М. Пиккель). – Архангельск, 1998. – С. 268 – 334.
174. Ричардс А.А. Философия риторики // Теория метафоры. – М., 1990. -- С.44-67
175. Рорти Р. Релятивизм: найденное и сделанное // Философский прагматизм Ричарда Рорти и российский контекст. – М., 1997. – С. 11-44.
176. Рорти Р. Философия и зеркало природы. – Новосибирск: Изд-во Новосибирского университета, 1997. – С. 218-230; 233-247; 264-270; 276-280; 288-292.
177. Рыклин М. Философия без оснований. Беседы М. Рыклина с Р. Рорти // Философский прагматизм Ричарда Рорти и российский контекст. – М., 1997. – С. 126-155.
178. Серль Дж.Р. Метафора // Теория метафоры. -- М., 1990. -- С.336-340.
179. Солоухина Р. М. Концепция “читателя” в современном западном литературоведении // Художественная репликация и герменевтика. Теории, школы, концепции. Критические анализы. – М., 1985. – с. 168-196.
180. Ставцев С. Н. Герменевтическая тема в хайдеггеровских текстах // Метафизические размышления, №11, 1999. – С. 86-96.
181. Степанов Ю. С. Семиотика. -- М.: Наука, 1971. – С. 32-103; 107-115; 129-144.
182. Стрелков В. И. К онтологии исторического текста: некоторые аспекты философии истории Фр. Анкерсмита // Одиссей, 2000. Человек в истории. История в сослагательном наклонении. – М.: Наука, 2000. – С. 139-151.
183. Тиллих П. История и царство Божие // Философия истории. Антология. – М.: Аспект-Пресс, 1995. – С. 131-143.
184. Токвиль А. де. Давній порядок і революція. К.: Юніверс, 1999. – С. 37-39; 124-132; 157-181; 193-217.

185. Толстой И. И. Каллимах // История греческой литературы под. ред. Соболевского С. И. и др. Т. 3. Литература эллинистического и римского периодов. – М., 1960. – С. 53-74.
186. Уайт Х. Метаистория. – Екатеринбург: Изд-во Уральского университета, 2002. – С. 7-62; 68-104; 107-110; 118-145; 152-162; 165-306; 326-432; 437-490.
187. Усманова А. Р. Умберто Эко: парадоксы интерпретации. – Минск: Изд-во ЕГУ, 2000. – С. 14-24; 36-39; 62-75; 121-128; 144-172.
188. Фейерабенд П. Наука в свободном обществе // Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М.: Прогресс, 1986. – С. 473-506.
189. Фейерабенд П. Против методологического принуждения // Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М.: Прогресс, 1986. – С. 153-159; 179-185; 282-285; 312-323.
190. Фейерабенд П. Утешение для специалиста // Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. – М.: Прогресс, 1986. – С. 116-124.
191. Фрай А. Анатомия критики // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX-XX вв. Тракаты, статьи, эссе. – М., 1987. – С. 232-263.
192. Фрейденберг О. Образ и понятие // Фрейденберг О. Миф и литература древности. – М., 1978. – С. 301-360; 403-487.
193. Фридлиндер Г. М. Лессинг как теоретик и эстетик искусства // Лессинг и современность. – М., 1981. – С. 18-84.
194. Фуко М. Археология знания. – К.: “Ника-центр”, 1996. – С., 23 – 40, 127 – 140.
195. Фуко М. Історія сексуальності. Інструмент насолоди. – Харків: “Око”, 1999. – С. 21 – 104.
196. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. – М.: Изд-во «Прогресс», 1977. – С. 439 – 487.
197. Фуко М. Что такое автор? // Лабиринт/Эксцентр. – 1991. - №3 – С.25-43.
198. Хабермас Ю. О субъекте истории. Краткие замечания по поводу ложных альтернатив // Философия истории. Антология. – М.: Аспект-Пресс, 1995. – С. 283-289.
199. Хабермас Ю. Производительная сила коммуникации. Юрген Хабермас отвечает на вопросы Ханса-Петера Крюгера // Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность. – М.: Наука, 1992. – С. 80-104.
200. Хабермас Ю. Реконструктивные и понимающие науки об обществе // Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб, 2001. – С. 34-66.
201. Хабермас Ю. Философия как “местоблюститель” и “интерпретатор” // Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб, 2001. – С. 7-34.

202. Шеллинг В.-Й. Философия искусства. – М.: Изд-во социально-экономической литературы «Мысль», 1966. – С. 137-139, 147-159, 254-264, 364-367.
203. Шеллинг В.-Й. Дедукция произведения искусства вообще // Литературная теория немецкого романтизма. Документы. – Л., 1934. – С. 278-288.
204. Шиллер Ф. Калій, або про красу // Шиллер Ф. Естетика. – К., 1974. – С. 35 – 36; 38 – 40; 44 – 45; 47 – 53.
205. Шиллер Ф. Листи про естетичне виховання людини // Шиллер Ф. Естетика. – К., 1974. – С. 121 – 125; 144 – 155; 157 – 160; 163-169, 215-225.
206. Шиллер Ф. Про принадлежність і гідність // Шиллер Ф. Естетика. – К., 1974. – С. 77 – 92.
207. Шкловский В. О теории прозы. – М.: Советский писатель, 1983. – С. 9-25; 26-62.
208. Шкловский В. О теории прозы. – М.: Советский писатель, 1983. – С. 9-25; 26-62; 98-136; 347-366.
209. Шлегель Ф. О школах греской поэзии // Шлегель Ф. Эстетика. Философия. Критика. – М., 1983. – С. 40-50.
210. Шлегель Ф. Фрагменты // Литературная теория немецкого романтизма. Документы. – Л., 1934. – С. 172-173; 175-176; 179; 182-183.
211. Шлегель Ф. Эпоха мировой поэзии // Литературная теория немецкого романтизма. Документы. – Л., 1934. – С. 186-189.
212. Шлегель А. Учение о драматической литературе в искусстве // Литературная теория немецкого романтизма. Документы. – Л., 1934. – С. 219-238; 251-256; 261-266.
213. Юлина Н. Философия Дж. Дьюи и постмодернистский проект Ричарда Рорти // Философский прагматизм Ричарда Рорти и российский контекст. – М., 1997. – С. 156-188.
214. Якобсон Р. Два аспекта языка и два типа афатических нарушений // Теория метафоры. -- М., 1990. -- С.126-130.
215. Ясперс К. Смысл и назначение истории. Изд-во Политич. л-ры М.1991. – С.251-286.

✓ **Додаток.** Як підручник до курсу пропонується книга Grondin G. Introduction to philosophical Hermeneutics. Yale studies in hermeneutics Yale university Press., New Haven and London, 1994, 231 p., а книгу Bernstein R. Beyond objectivism and relativism : science, hermeneutics, and praxis. Basil Blackwell Oxford ,1983. рекомендовано як коментар до вивчення поглядів на герменевтику Г. Арендт, Р. Рорти, Д. Девідсона, Т. Куна, П. Фейсрабенда, та винесено в самостійну роботу

Питання до іспиту:

1. Гуманітарне знання в контексті тлумачення культури як “Bildung”.
2. Г.-Г. Гадамер про історію розвитку гуманітарного знання як суспільного почуття та здорового глузду (Від Д.Віко до І Канта).
3. Концепція смаку І.Канта як спосіб усвідомлення особливостей гуманітарного знання поза питанням про істину.
4. Образ гуманітарного знання за образом художньої творчості (Вчення І. Канта про довільну та привнесену красу, ідеали краси, естетичні ідеї та генія).
5. І Кант: гуманітарна (естетична) творчість як вираз переживань генія.
6. Поняття “переживання” як основа творчої біографії ХІХ ст. Г. Зіммель про значення переживання у творчості.
7. Історія співвідношення понять “символ” та “алегорія” в обґрунтуванні концепції естетичної свідомості та генія.
8. Г.-Г. Гадамер про кризу концепції естетичної свідомості (ХІХ – початок ХХ ст.)
9. Ігровий підхід до мистецтва як спроба визначення особливостей істини гуманітарного знання.
10. Гра та інтерпретація. Поняття про ігрову темпоральність у творі.
11. Трагедія як спосіб пізнання (гуманітарний аспект). Осмислення трагічності життя та її першості до творчої фантазії митця.
12. Г.-Г. Гадамер про онтологічне визначення літератури як виду мистецтва. (Текстовий вимір гуманітарного).
13. Г.- Г. Гадамер про гуманітарно-герменевтичні проекти Г.В.Ф . Гегеля та Ф. Шлейермахера (мета, ідеологія та техніка).
14. Історія розвитку романтичного бачення проблем герменевтики.
15. Універсальна герменевтика Ф. Шлейермахера.
16. В. Ранке та І. Дройзен про співвідношення історії та герменевтики.
17. Герменевтика в методології історії В. Дільтея. Світогляди як самотлумачення життя.
18. Філологія як складова історизму та герменевтики В. Дільтея. Дух як текст або закодований досвід.
19. Г.-Г. Гадамер: поняття про “передсуд” (феномен, структура; концепція “пересуду” Просвітництва, реабілітація авторитету та традиції у ХХ ст.).
20. Еволюція тлумачення поняття класичного в розвитку гуманітарного знання.
21. Розрив у часі як умова перетворення на схему актів розуміння (модель Ф. Шлейермахера та Г.-Г. Гадамера).
22. Г.-Г. Гадамер: концепція історично-дієвої свідомості та її аналітика у понятті “горизонту”.
23. Модель тексту з точки зору логіки питання та відповіді (герменевтичний аспект).
24. Герменевтика як метод гуманітарного дослідження (праця Г.-Г. Гадамера “Інтерпретація буття Р.-М. Рільке”).

25. Праця Г.Г.Гадамера “Мова і розуміння”.
26. П. Рікер про герменевтичні перспективи узагальнення концепції символічного в структурійї антропології К.-Л. Строса (співвідношення міфу і символу).
27. П.Рікер про темпоральності символічного світу.
28. П.Рікер про співвідношення синхронії та діахронії у структурному та герменевтичному мисленні.
29. П.Рікер про герменевтичні перспективи бачення “економічних” та генетичних моделей мистецтва, релігії, моралі З.Фройда.
30. Оцінка герменевтичного підходу до культури як кодованої свідомості (З.Фройд, К.Маркс, Ф.Ніцше).
- 31.32. П.Рікер про гуманітарне знання поняття з позиції “археології” суб’єкта.
32. П.Рікер: Культура як герменевтична деконструкція психоаналітичної редукції.
33. П.Рікер про гуманітарні та філософські наслідки спростування психоаналізу та структуралізму.
34. Структурно –комбінаторна модель ідентифікації гуманітарного знання XIX – XX ст. М. Фуко (функція конфлікт і значення: норма - правило – система) та спроби її узагальнення.
35. Історицизм як відношення між історією та гуманітарним знанням (М. Фуко).
36. М. Фуко про визначення місця гуманітарного знання в епістемічному просторі.
37. Гуманітарна рефлексія як рефлексія підозри (М. Фуко).
38. Погляд М. Фуко на історію. Історія як довкілля гуманітарного знання та його перспектива.
39. М.Фуко про гуманітарне знання: проект взаємодії психоаналізу та антропології у XX ст.
40. А. Данто: історія як істинне твердження про минуле: 3 стратегії спростування.
41. А. Данто: про неможливість існування історичного знання як ідеальної хроніки та повної картини дій.
42. А. Данто: про можливе узгодження дедуктивного умовиводу і історичної оповіді.
43. Еволюція культурологічного змісту поняття “історицизм” в Німеччині, Італії та Англії в кінці XIX – першій половині XX ст. (Загальні положення)
44. Критика історицизму як дисциплінарної матриці (історіографії Просвітництва, історицизму як методу та основи історико-соціальних наук – Ч. Вітке, Ч. Рамбах, О. Оукслі, В. Хартвіг).
45. Історицизм як складова процесу модернізації та онауковлення : історіографія очима істориків 80-90-х рр. XX ст.
46. К. Поппер – методологічні причини критики історизму (Загальна характеристика).

47. Г.-Г. Гадамер: лірична поезія як форма пізнання (герменевтичний підхід).
48. Х. Уайт про специфіку історіографічного стилю Г.В.Ф. Гегеля
49. Х. Уайт про історіографічний “реалізм” ХІХ ст. та спектр його стилів.
50. Історіографія Маркса (метонімічний захист історії від філософії історії).
51. Історіографія Ніцше (метафоричне обстоювання історії від філософії історії).

Питання до самоконтролю:

1. Сучасна оцінка існування різних типів герменевтики.
2. Що таке надтелеологічна історія герменевтики?
3. Назвіть причини генералізації формальної теорії розуміння Ф. Шлейсмахера.
4. Назвіть історичні зразки тлумачення здорового глузду, актуальні з точки зору філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера.
5. Самосвідомість гуманітарних наук ХVІІІ-ХІХ ст. за Г.-Г. Гадамером.
6. Кантівська теорія смаку як узагальнення самосвідомості гуманітарного знання ХVІІІ ст.
7. Кантівська теорія культурної дистанції до моди (оцінка Г.-Г. Гадамера)
8. Кантівська концепція художнього смаку (основні пункти критики у філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера)
9. Взаємозв'язок понять генія, гри і символу в естетичній концепції смаку І. Канта.
10. Міф: алегоричне та символічне тлумачення. Критика алегоричного тлумачення міфу у німецькій естетиці (Ф. Шеллінг, Г. В. Ф. Гегель)
11. Назвіть причини реабілітації алегоричного тлумачення міфу у філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера.
12. Причини критики алегоричного та символічного тлумачення мистецтва в естетиці генія.
13. Розкрийте зміст естетичної поведінки та естетичного інстинкту як форм пізнання.
14. Самопізнання та самовиховання в мистецтві (Ф. Шиллер, І.-Г. Фіхте).
15. Концепція генія мистецтва: основні поняття та її причини генералізації.
16. Назвіть основні риси соціального портрету генія.
17. Чому феноменологія заперечує тезу про мистецтво як пізнання через образи?
18. Чому феноменологія критикує подання живопису та театру за стильовою ознакою?
19. На яких особливостях перцепції, художньої зокрема, робить акцент феноменологія?
20. Феноменологія про умови відтворення в мистецтві відкритості життя.
21. Що таке суб'єктивний історизм?

22. Назвіть основні ознаки мистецтва за межами т. зв. зображувальної функції.
23. Що таке етично-прекрасне?
24. Поняття про моральний масштаб та телеологічне тлумачення мистецтва.
25. В чому полягають основні тези концепції генія як сутності мистецтва?
26. Концепція генія в автобіографічних дослідженнях (вибудова генія з переживань). Назвіть відомі Вам зразки такого типу автобіографій.
27. Як структура генія повторює структуру переживання?
28. Який вигляд має твір мистецтва з позиції гри глядача.
29. Який вигляд має твір мистецтва з позиції гри автора.
30. З чого складається поняття про ігрову естетичну структуру художнього твору?
31. Які особливості художнього твору може виявляти цілісний та історичний час?
32. Тлумачення чуття взагалі у аристотелівській трагедії.
33. Назвіть відомі Вам основні підходи до постестетичного тлумачення трагедії.
34. Назвіть відомі Вам компоненти емоційної структури трагедії.
35. Як подається феномен непорозуміння та перспективи його подолання у Б. Спінози, Й. М. Хладеніуса, Ф. Шлейєрмахера?
36. Назвіть відомі Вам чинники “поліпшеного філологічного” розуміння.
37. Назвіть відомі Вам ідеї тлумачення історії як поступу культури.
38. Кому належить погляд на історію як процес зростання волі, свободи та моральних обов’язків?
39. Назвіть відомі Вам тези з тлумачення переживання духу в житті В. Дільтея.
40. Як тлумачить дух та емпатію В. Дільтей?
41. В чому полягає за Г.-Г. Гадамером відмінність між дієво-історичною свідомістю та систематичною рефлексією?
42. Назвіть відомі Вам причини ототожнення людського досвіду з перевіркою на “життєвих поворотах” та наскрізь баченням.
43. В чому полягає протилежність досвіду людини та сутності людини?
44. Назвіть відомі Вам характеристики людського досвіду за межами песимізму.
45. Назвіть відомі Вам імперативи людського досвіду.
46. Назвіть особливості гри у визнання за схемами “господар-раб”, “турбота і піклування”.
47. В чому полягає тлумачення змісту поняття “художня релігія” в межах т. зв. нового філологічного гуманізму?
48. Як і коли визначалося поняття класичного в античному світі?
49. Назвіть відомі Вам тези з контекстуального підходу до аналізу герменевтичного кола.
50. Назвіть три складових т. зв. епістемічного простору М. Фуко.

51. В чому полягає причина принципової неточності гуманітарного знання за М. Фуко?
  52. За якими параметрами М. Фуко пропонував оцінювати зміни у гуманітарному знанні ХХ ст.?
  53. Що таке диспозиційність гуманітарного знання за М. Фуко?
  54. Що означає поняття репрезентативізму в аналізі історії гуманітарного знання?
  55. Яке місце займає і може зайняти історія в системі гуманітарного знання за М. Фуко?
  56. Яке навантаження несе поняття “останньої людини” з антропології в концепції гуманітарного знання М. Фуко?
  57. В чому полягає гуманітарний сенс психоаналітичних практик за М. Фуко та П. Рікером?
  58. В чому полягає розбіжність поглядів на людину з позиції гуманітарного знання та антропології і психоаналізу?
  59. Яке значення має у М. Фуко поняття “архіву”?
  60. Як розуміти антитезу дискурсивних практик гуманітарного знання та його дисциплінарного поділу згідно теорії М. Фуко?
  61. Чому в Просвітництві упереджуваний отримувє негативне тлумачення?
  62. Назвіть відомі Вам особливості романтичної картини історії.
  63. В чому, за Г.-Г. Гадамером, полягає логіка тотожності романтизму і Просвітництва?
  64. Назвіть відомі Вам тези з герменевтичної теорії помилок у думці.
  65. В чому полягає головна відмінність структуралістського і герменевтичного бачення традиції?
  66. П. Рікер про особливості співвідношення понять: символ – міф – літературна раціоналізація – відновлення символу.
  67. Який зсув в часі демонструє перехід від символу до міфу за П. Рікером?
  68. Як визначається дух у понятті гомології мови, релігії і мистецтва у П. Рікера?
- Назвіть відомі Вам тези з концепції історизму Старого Заповіту П. Рікера.

Теми рефератів:

1. Теза про “кінець мистецтва” М. Хоркхаймера, Т. Адорно, та А. Данто (порівняльний аналіз).
2. Епістемічна модель гуманітарного знання М. Фуко.
3. Структурна історія гуманітарного знання ХІХ ст – поч. ХХ ст. та її сучасна структурна перспектива (М. Фуко).
4. Проблема самовизначення гуманітарного знання в ідеології дискурсу та архіву (М. Фуко).
5. Гуманітарна та методологічна стратегія “Історії сексуальності” М. Фуко (Як писати “Історії про...” в дусі М. Фуко?).

6. Герменевтична поетика Г.-Г. Гадамера: теорія ліричної поезії як форми пізнання та її гуманітарної точності.
7. Значення розмежування символу і алегорії в філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера.
8. Критика романтичної та просвітницької критики передсуду (герменевтична реабілітація здорового глузду).
9. Г.-Г. Гадамер про проблеми постреклексивного визначення основи розуміння.
10. Традиція і сучасність (концепція відкритого горизонту інтерпретації Г.-Г. Гадамера та її попередники).
11. Головні аспекти історично-дієвої свідомості Г.-Г. Гадамера.
12. Критика формально-методологічної концепції Ф. Шлейєрмахера та причини постійного відновлення останньої.
13. Чи була герменевтика В. Дільтея насправді герменевтикою?
14. Проблема єдиної історії герменевтики. Сучасний стан питання та відповідей:
15. Історичні портрети герменевтики: М. Лютер та його внесок до герменевтики.
16. Історичні портрети герменевтики: Св. Августин та його внесок до герменевтики.
17. Сучасний поворот в аналізі герменевтики Св. Августина: концепція внутрішнього слова Г.-Г. Гадамера.
18. Історичні портрети герменевтики: М. Хладеніус про універсальність педагогічного мистецтва.
19. Історичні портрети герменевтики: Ф. Меланхтон та педагогіка часів Реформації.
20. Історичні портрети герменевтики: пієтизм (А.Г. Франк, Дж. Рамбах, Дж. Хладеніус).
21. Історичні портрети герменевтики: методологізація герменевтики Ф. Шлейєрмахера, Ф. Шлегеля.
22. Історичні портрети герменевтики: Ф. Шлейєрмахер та теорія універсального порозуміння.
23. Критика герменевтики з позиції поняття консенсусу та її оцінка (Ю. Габермас).
24. Ж. Деріда і критика засад філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера (1981 р.)
25. Основні етапи розвитку історизму як методології історіографії (історичний, філософський та культурний аспекти).
26. Проблема самовизначення історизму (нарративний етап).
27. Особливості методологічного статусу археології: між дескрипцією та культурно-символічною інтерпретацією (сучасний стан розуміння).
28. Онтологічна концепція літератури Г.-Г. Гадамера.
29. Основні об'єкти критики концепції естетичної свідомості І. Канта.
30. Критика Г.-Г. Гадамером кантової концепції естетичної здатності до судження (сучасні проєкції "живе і мертво" в критиці).

31. Чи є історія мистецтва і літератури історією стилів? (до історії формування варіанта відповіді).
32. Еволюція концепції генія в кінці XIX – поч. XX ст. та її сучасний стан.
33. Ігрова концепція мистецтва, її варіанти та герменевтичні висновки.
34. Г.-Г. Гадамер про проблему визначення особливостей герменевтичного підходу до поняття досвіду.
35. Еволюція переосмислення трагедії в історії герменевтики, літературознавства та естетики.
36. Г. Зіммель: про неможливість автоDescripції життя та виправдання зовнішнього (соціологічного) погляду на культуру.
37. Постмеморіальне значення проблеми критики історизму К. Поппера.
38. П. Рікер: погляд на культуру з позиції філософської інтерпретації долі психоаналізу З. Фрейда.
39. Концепція міфу та символу П. Рікера.
40. П. Рікер: “конфлікт інтерпретацій” (оцінка проектів феноменологічної герменевтики через 35 років).
41. Співвідношення історії, археології та антропології (методологічний проект П. Рікера та М. Фуко).
42. Концепція історичної інтерпретації (“правильного читання”) У. Еко та сучасні реакції на неї.
43. Сучасний критичний аналіз перспектив класичної німецької традиції тлумачення культури в межах філософії, історії, естетики, літературознавства кінця XVIII – поч. XX ст.
44. Явище кризи оповіді у французькій історіографії (Крок від діючої особи до цілісного соціального факту.)
45. Історична антропологія Ж.-ле-Гоффа як етап у розвитку критики унікальності історії та історіографічного атомізму.
46. Концепція постісторичного розвитку мистецтва А. Данто (життя після постмодерну).
47. Критична оцінка концепції постісторичного розвитку мистецтва А. Данто.
48. Порівняльний аналіз історизму К. Маркса в концепціях К. Поппера та Ф. Анкерсміта.
49. Ф. Анкерсміт: критика тропологічної моделі історіографії Х. Уайта.

Національний університет "Кисво-Могілянська академія"

Кафедра філософії та релігієзнавства

Юрій Джулай

Робочий тематичний план курсу

"ФІЛОСОФІЯ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ"

Лекції – 36 год.

Групові – 10 год.

Самостійна робота – 47 год.

Консультації – 2 год

Офісні години – 13 год.

Форма контролю – іспит

Кредитів – 2

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою курсу є засвоєння: 1) ідей "філософської герменевтики" Г.-Г.Гадамера в контексті першої та другої хвиль історизму (60-і-90-і роки ХХ ст.); 2) причин генералізації "філософської" герменевтики Гадамера до основи переосмислення гуманітарного мислення взагалі. В курсі подається критика ідеології існування загальних методологій гуманітарного знання, яку закріпили: 1) неокантіанська теорія цінностей та неокантіанська програма подання культури як повної символізації людського світу (Е.Касіпер); 2) феноменологічна програма онтології пізнання іншого, чужого в якості передумови сприйняття світу та людини (Е.Гуссерль); 3) емпатії і вживання в чужу культуру та світогляди як коди культури (В.Дільтей).

В курсі демонструється ідея, що генералізація "філософської" герменевтики виникла в руслі відомої традиції "філософії повернення" до витоків Головним ланцюгом ідеологічних втрат в ідеології гуманітарного знання до 60-х років ХХ ст. залишається редукція гуманістичного сенсу поняття "здорового глузду" до рівня здатності до судження або присуду (І.Кант). Лише збереження суспільно-етичного виміру мистецтва здорового глузду в англійській та французькій традиції дозволяє зберегти можливість: 1) постійного живого зв'язку з античною традицією; 2) розуміти здоровий глузд як надшвидко і корисно діючу свідомість; 3) зв'язати цю надію здорового глузду ("історично-своєчасну свідомість") із онтологічною природою досвіду, мовою і мовленням.

В курсі проаналізовані філософські засади т.зв. "нового історизму", нарративізм А.Данто, концепції історико-культурного пояснення інтерпретації. В лекціях подається критика недоліків телеологічної історії

герменевтики, а також висвітлюються погляди на філософську герменевтику Г.Гадамера, ніцшеанську постструктуралістську "філософію підозри" (П.Рікера, М.Фуко), теорія комунікативного консенсусу (Ю.Габермаса) та неоісторизм методології деконструкції (Ж.Дерріда). В межах самостійної роботи (47 год.) вивчаються погляди на герменевтику неоарістотеліків (Г.Арендт, М.Йонаса), представників "філософії мови" (Р.Рорті, Д.Девідсона) та філософії науки (Т.Куна, П.Фейєрабенда), структуралістської метаісторії Х. Уайта.

МЕТОД ВИКЛАДАННЯ КУРСУ

Курс орієнтовано на 52 (36 лекційних, 10 семінарських) навч. годин. Він читається протягом 13 навч. тижнів. Кожен тиждень розрахований на 4 год. аудиторних занять. Курс передбачає проведення консультацій та позааудиторних самостійних студій (47 навч. год.), а також:

- знайомство з науковою літературою до курсу з розрахунку біля 100-120 стор. на тиждень;
- написання тез (рефератів) в межах курсової тематики;
- підготовку до поточного, проміжного та підсумкового контролю.

СИСТЕМА ОЦІНОК ТА КОНТРОЛЮ

Передбаченою формою підсумкового контролю є іспит. Курс орієнтований на рейтингову систему оцінки (у балах). Максимальна кількість балів становить 100 балів, що поділені у такий спосіб: творча робота на лекціях та семінарах – 40 балів; написання тези (реферату) в межах курсової тематики – 20 балів; складання іспиту – 40 балів. Враховується також присутність на лекціях.

В курсі існує така система оцінок:

61-75 балів – задовільно;

76-90 балів – добре;

91-100 балів – відмінно.

Вимоги та види контролю:

- підготовка до семінарів передбачає ознайомлення у повному обсязі з обов'язковою літературою;
- загальний обсяг тез (реферату) повинен дорівнювати 0,5 д.а.;
- іспит проводиться відразу по завершенні курсу та з урахуванням результатів попередніх контрольних дій;
- слухачі курсу повинні бути готовими до поточного експрес-контролю.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Лекція 1. Історія герменевтики та спроби її гуманітарно-методологічного узагальнення (2 год).

Лекція 2. Інтелектуалізація здорового глузду: "за" і "проти" в сучасній філософській герменевтиці (2 год).

Лекції 3-4 Проблема герменевтичної інтерпретації пізнавального аспекту естетичного досвіду (6 годин).

Лекція 5. Герменевтична схематизація єдності мистецтва, психології та історії людського життя (4 год).

Лекція 6. Ігрова концепція мистецтва та художньої творчості: аналітика герменевтичної оцінки. (4 год)

Лекція 7. Еволюція герменевтики: від онтології образу літератури до онтології образу історії. (4 год).

Лекція 8. Концепція дієво-історичної свідомості: гуманітарні аспекти (6 год).

Лекція 9. Концепція гуманітарного знання М.Фуко. Г.-Г. Гадамер про класичні феноменологічні аспекти герменевтики (4 год).

Лекція 10. Герменевтична мапа гуманітарного знання П.Рікера (4 год).

Семінарські заняття

Тема 1. Історицизм як гуманітарний світогляд та методологія історико-культурного дослідження (2год.)

1. Історія тлумачення поняття історицизм (німецька та англо-саксонська традиції).
2. Криза історицизму та спроби його подолання.
3. К.Поппер: критика історицизму як моделі пояснення (методологічна та ідеологічна складова).
4. Наратив як сутність історичної форми думки (А. Данто). Історія як різновид writing culture. Теорія історичного наративу Ф. Анкерсмита.

Література.

1. Анкерсмит Ф. Нарративная логика. Семантический анализ языка историков. – М.: Идея Пресс, 2003. – С. 7-12; 20-89; 118-346.
2. Бенвенист Э. Общая лингвистика. – М.: Прогресс, 1974. – С. 301-319; 386-398.
3. Г.-Г. Гадамер. Истина и метод. – М.: Прогресс, 1988. – С. 580-614.
4. Гадамер Г.-Г. Проблема історії в німецькій філософії (1943) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 29-38.
5. Данто А. Аналитическая философия истории. – М.: Идея-Пресс, М.2002. – С.25-40; 139-175; 194-242.
6. Зверева Г. И. Реальность и исторический нарратив: проблемы саморефлексии новой интеллектуальной истории // Одиссей, 1996. Человек в истории. Ремесло историка на исходе XX в. – М.: Наука, 1996. – С. 11-24.

7. Кроче Б. Антология сочинений по философии. История. Право. Этика. Поэзия. – Спб.: “Пневма”, 1990.—С. 10-23; 45-51; 175-201; 208-215; 224-228.
8. Кроче Б. Эстетика как наука о выражении и общая лингвистика. - - М.: Intrada, 2000. -- С. 31-38; 41-47; 58-59; 75-81.
9. Лооне Э. Современная философия истории. – Таллин: Изд-во «Ээсти раамат», 1980. – С. 46-54
10. Поппер К. Злиденність історизму. – К.: Вид-во гуманіт. л-ри “Абрис”, 1994. – С.30-41; 44-47; 50-77; 92-104; 118-148; 161-178.
11. Рикер П. Время и рассказ. Т. 1. -- М. – Спб: ЦТ НИИ ИНИОН РАН Культурная инициатива. Университетская книга, 2000. – С. 88-140; 166 -172.
12. Стрелков В. И. К онтологии исторического текста: некоторые аспекты философии истории Фр. Анкерсмита // Одиссей, 2000. Человек в истории. История в сослагательном наклонении. – М.: Наука, 2000. – С. 139-151.
13. Филюшкин А. Смертельные судороги или родовые муки? Споры о конце исторической науки в начале XXI в. // Россия XXI. №4, 2002. – С. 64-81.
14. Ясперс К. Смысл и назначение истории. -- М.: Изд-во Политич. л-ри, 1991. – С.251-286.
15. Ankersmit F. R. Historicism: an attempt at synthesis// History and theory. Vol. 34. #3.- 1995- P.143-161
- ✓ 16. Ankersmit F. R. Danto on Representation, identity and indiscernibles // History and theory. Vol.37. #4. December 1998. – p. 44-69.
17. Ankersmit F. R. Hayden White’s Appeal to the historians // History and theory. Vol.37. #2. May 1998. – p. 182-193.
- ✓ 18. Ankersmit F. R. Danto, History and Tragedy of Human Existence // History and theory. Vol.42. #3. October 2003. – p. 291-304.
19. Cambell R. Truth and historicity. Clarendon Press. Oxford, 1992 p. 264-291; 398-406.
- ✓ 20. Danto A. The end of art: a philosophical defense // History and theory. Vol.37. #4. December 1998. – p. 127-143.
21. Iggers G.G. Historicism: the history and meaning of the term // History and theory. Vol. 1995.# 3p.129-152.
22. Iggers G.G. Comments on F.R. Ankersmit’s paper “Historicism: an attempt at synthesis”//History and theory. Vol.34.- #3 – 1995 – P.162-167
23. <http://www.utu.fi/hum/historia/muisti/iggers.html>.
24. <http://odur.let.rug.nl/history/members/ankersmit.html>.
25. Lorenz C. Can Histories be true? Narrativism, positivism and the “metaphorical turn” // History and theory. Vol. 37. #3. October 1999. -- p. 309-329.

26. Pieters J. New historicism: Postmodern historiography between narrativism and heterology // History and theory. Vol. 39. # 1. February, 2000. p.21-38.
27. Rozov N. An apologia for theoretical history. In memory of Sir K.-R. Popper // History and theory. Vol. 36. # 3, October 1997. p.336-352.
28. Zammito J. Ankersmit's postmodernist historiography: The hyperbole of "opacity" // History and theory. Vol. 37. #3. October 1998. -- p. 330-346.

Тема 2. Концепція гуманітарного знання: граймо за Фуко (2 год.).

(Питання до семінарського заняття обираються за вибором з розрахунку 2 год.)

1. Основні складові в концепції гуманітарного знання М. Фуко (Гуманітарне знання в епістемічному просторі).
2. Структурно-комбінаторна модель ідентифікації гуманітарного знання XIX-XX ст. (функція – конфлікт – значення: норма – правило – система) та її подальша генералізація.
3. Ідея диспозиційності гуманітарного знання. Сенс рефлексії підозри в контексті ідеї пострепрезентативності гуманітарного знання.
4. Місце історії в системі гуманітарного знання. Історія як довкілля гуманітарного знання.
5. Історицизм як відношення між історією та гуманітарним знанням.
6. Особливості конфігурацій гуманітарного знання в системі проєкцій психоаналізу та етнології (антропології).
7. Начала письма про сексуальність . “Х”- дискурс сексуальності.

Література.

1. Автономова Н.С. История как “археология знания” в концепции Мишеля Фуко // Современная структуралистская идеология // Генезис политологических концепций/. – М.: АН СССР, 1984. С.54-71.
2. Автономова Н.С. От “археологии знания” к “генеалогии власти” // Вопросы философии. – 1978. - №2. – С.145-151.
3. Бейсенова Г.А. Образ М.Фуко: взгляд французских авторов // Философские исследования. - №3, 2001. – С. 38 – 51.
4. Бодриар Ж. Забыть Фуко. – Спб.: Владимир Даль, 2000. – С. 37-78; 88-90.
5. Визгин В. П. Фуко – теоретик цивилизации знания // Вопросы философии, №4, 1995. – С. 116-126.
6. Голдстейн М., Голдстейн И. Как мы познаем мир. – М.: Изд-во «Знание», 1984. – С., 122 – 194.
7. Гофман А.Б. Социологические коцепции М. Мосса // Концепции зарубежной этнологии. Критические этюды. – М., 1976, С.96-124.

8. Гофман А.Б. Социальная антропология М. Мосса . Послесловаие // Мосс М. Общества. Обмен. Личность. Труды по социальной антропологии – М., 1996, С. 314-359.
9. Дюмезиль Ж. Верховные боги индоевропейцев. – М.: Глав. ред. Вост. л-ры, 1986.-С.56-58;115-117; 155-157.
- 10.Ионов И. Н. Судьба генерализирующего подхода к истории в эпоху постструктурализма (попытка осмысления опыта М. Фуко) // Одиссей, 2000. Человек в истории. История в сослагательном наклонении. – М.: Наука, 2000. – С. 139-151.
- 11.Мосс М. Техники тела// Мосс М. Общества. Обмен. Личность. Труды по социальной антропологии – М., 1996, С. 242-263.
- 12.Ранке О. Закс Г. Психоаналитическое исследование мифов и сказок // Между Эдипом и Озирисом: Становление психоаналитической концепции мифа. -- Л.-М., 1998, С. 207-231.
- 13.Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. – М.: Прогресс, 1977. – С. 439 – 487.
- 14.Фуко М. Что такое автор? // Лабиринт/Эксцентр. – 1991. - №3 – С.25-43.
- 15.Фуко М. Археология знания. -- К.: Ника-центр, 1996. -- С.,23-40, 127-140.
- 16.Фуко М. Історія сексуальності. Т. 2. Інструмент насолоди. – Харків: Око, 1999. – С. 21 – 104; 190-246.
- 17.Bernstein R. Beyond objectivism and relativism : science, hermeneutics and praxis. Baisil Blackwell Oxford, Washington,1983.–р3; 39; 47; 54;146-148. .
- 18.Sawyer R.K. A discourse on discourse: an archeological history of an intellectual concept // Cultural studies. - #3.(16) – 2002, р. 433 – 456.

Тема 3. Г.-Г. Гадамер: концепція поезії як форми пізнання істини (2 год).

1. Антирепрезентативність концепції істини М. Гейдеггера та її вплив на герменевтику.
2. Г.-Г. Гадамер: про поетизацію мови філософії поч. ХХ ст.
3. Г.-Г. Гадамер як критик Гегеля і Шеллінга у тлумаченні співвідношення філософія – поезія.
4. “Дуїнські елегії” Е. М. Рільке як приклад поетичної форми пізнання (Г.-Г. Гадамер проти Р. Гвардіні).

Література.

1. Аверинцев С.С. Гвардіні Р. Конец Нового времени. Попытка найти свое место. // Современные концепции культурного кризиса на Западе. – М.,1976. – С. 184 – 207.

2. Гадамер Г.-Г. Введение к работе М. Хайдеггера “Исток художественного творения” // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 108 – 111.
3. Гадамер Г.-Г. Лирика как парадигма современности // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 147 – 155.
4. Гадамер Г.-Г. Философия и литература // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 126 - 146.
5. Гадамер Г.-Г. Философия и поэзия // Актуальность прекрасного. – М., 1991. – С. 116 – 124.
6. Гадамер Г.-Г. Про вклад поезії в пошук істини // Возняк Т. Тексти і переклади. – Харків, 1998. – С. 380-391.
7. Гадамер Г.-Г. Гельдерлін і майбутнє // Возняк Т. Тексти і переклади. – Харків, 1998. – С. 392-415.
8. Гадамер Г.-Г. Істина в гуманітарних науках (1953) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 38-44.
9. Гадамер Г.-Г. Що таке істина (1957) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 44-55.
10. Гадамер Г.-Г. Інтерпретація буття Р. М. Рільке. Роздуми над книгою Романа Гвардіні // Герменевтика і поетика. Вибрані твори. – К., 2001. – С. 247 – 257.
11. Гадамер Г.-Г. У затінку нігілізму // Герменевтика і поетика. Вибрані твори. – К., 2001. – С. 258 – 273.
12. Гайдеггер М. Гельдерлін та сутність поезії // Возняк Т. Тексти і переклади. – Харків, 1998. – С. 354-359.
13. Гвардіні Р. Кінець Нового часу: спроба знайти своє місце / Самосознание культуры и искусства XX вв. – М., 2002. – С. 169-228
14. Кроче Б. Эстетика как наука о выражении и общая лингвистика. – М.: Intrada, 2000. -- С. 136-142.
15. Рильке Р.М. Дуинские эллегии // Рильке Р.М. Избранная лирика. (Пер. с нем. М. Пиккель). – Архангельск, 1998. – С. 268 – 334.
16. Шеллинг Ф.-В. Философия искусства. – М.: Изд-во социально-экономической литературы «Мысль», 1966. – С. 137-139; 147-159; 254-264; 364-367.

Герменевтичний сад П. Рікера (4 год)

- 1.
2. Рікер про кінець методології гуманітарного знання в дусі неокантіанської теорії пізнання .
3. Критика об’єктивізму в “Кризі європейських наук” Е.Гуссерля та проблема щеплення до неї герменевтики.
4. Проблеми визначення феноменологічних координат герменевтики. Привід онтології Гейдеггера – на перехресті психології та семіології.

5. Семантика , рефлексія та екзистенція як способи опинитися в інтерпретаціях існування.
6. Історія пізнання меж структурної антропології та її герменевтичні перспективи.
7. Історія семантики (від слова до дискурсу) та її герменевтична перспектива.
8. Місце психоаналізу в сучасному культурологічному аналізі (еволюція генералізуючих моделей психоаналізу і перспективи їхнього подальшого герменевтичного узагальнення).

Література

1. Рікер П. Что меня занимает последние 30 лет // Историко-философский ежегодник. – М., 1991. – С. 296-316.
2. Рікер П. Конфликт интерпретаций.-Academia-центр. “Медиум”,М – , 1995- С. 7-21, 26-35, 45-58, 60-65, 67-94 , 103, 110-124, 129-134, 137-150, 152-182, 186-212, 220-248, 264-274, 280-246, 280-296, 302-303, 307-313, 344-387.
3. Рікер П. Герменевтика и психоанализ. Религия и вера. – М.: Искусство, 1996. – С. 7-109; 116-136.
4. Рікер П. Сам як інший. – К.: Дух і Літера, 2000. – С. 24-36; 47-52; 141-149; 216-232; 286-298; 378-380.
5. Рікер П. Время и рассказ. Т. 1. -- М. – Спб: ЦТ НИИ ИНИОН РАН Культурная инициатива. Университетская книга, 2000. – С. 15-41; 68-202.
6. Рікер П. Гуссерль и Витгенштейн о языке // Логос, №4, 2001. – С. 209-219.
7. Рікер П. Історія та істина. – К.: “КМ Академія” – “Пульсари”, 2001. – С. 28-49.
8. Ricoeur P. The question of proof in Freud’s psychoanalytic writings // The restoration of dialogue : Reading in the philosophy of clinical psychology Basil Blackwell Worchester, Washington, 1983. -- p.347-365.
9. Аверинцев С.С. Древнееврейская литература // История Всемирной литературы, Т.1, М., 1983.-С.274-289
10. Бенвенист Э. Общая лингвистика. – М.: Прогресс, 1974. – С. 47-59; 115-127; 331-349.
11. Бульман Р. Христос // Путь, №2, 1992. – С. 10-14; 16-26; 29-58; 65-71; 78-93; 103-129.
12. Вальденфельс Б. Мотив чужого. – Минск: Изд-во ЕГУ – Пропилеи, 1999. – С. 12-13; 25-28; 34-35.
13. Вальденфельс Б. Вступ до феноменології. – К.: Альтер Прес, 2002. – С. 11-18; 29-37; 47-49; 51-70; 123-125; 160-167.
14. Вейнберг И.П. Пространство и время в модели мира Ветхозаветного историописца // Народы Азии и Африки , # 6 , 1990.-С.76-84.

15. Гадамер Г.-Г. Між феноменологією та діалектикою. Спроба самокритики (1985) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 7-26.
16. Гадамер Г.-Г. Класична і філософська герменевтика (1968) // Істина і метод. Доповнення. Показчики. Т. 2. – К., 2000. – С. 86-109.
17. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию. Главы из книги // Вопросы философии. #7, 1992. -- С.136-176.
18. Гуссерль Э. Картезианские размышления. – Спб.: Наука -- Ювента, 1998.- С.182-184; 186; 191; 196-198; 202-204; 207.
19. Гуссерль Э. Логические исследования. Ч.1. Прологомены к чистой логике. – К.: Вентури, 1998. -- С.189-192; 238-240.
20. Гуссерль Э. Феноменология внутреннего сознания времени. Собр. соч. Т. 1. – М.: РИГ “Логос” -- “Гнозис”, 1994. – С. 49-88.
21. Деррида Ж. Голос и феномен и другие работы по теории знака Э. Гуссерля. – Спб.: Алетейя, 1999. – С. 9-11; 29-40; 47-81; 142-146; 161-167.
22. Окорочков В. Г. Герменевтика понимания (к прояснению фактичности оснований мышления в концепциях П. Рикера) // Окорочков В. Г. Релятивистская конструкция феноменологических типологий мышления Э. Гуссерля и М. Хайдеггера. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. – С. 157-171.
23. Парэн Ш. Структурализм и история // Структурализм “за” и “против”. – М., 1975. – С. 361-377.
24. Словарь терминов французского структурализма // Структурализм “за” и “против”. – М., 1975. – С. 450-459.
25. Фрезер Джордж Джеймс. Фольклор в Ветхом Завете. -- М.: Изд-во Полит. л-ры, 1985.-С.74-83; 173-200; 223-226; 247-284; 385-394.
26. Хайдеггер М. Бытие и время. Перев. В.В. Бибихина. -- М.: Ad marginem, 1997. – С. 41-45, 52-59, 114-117.
27. Шелер М. Феноменология и теория познания // Шелер М. Избранные произведения. – М.: Гнозис, 1994. – С. 197-258.
28. Шелер М. Положение человека в космосе // Шелер М. Избранные произведения. – М.: Гнозис, 1994. – С. 161-175.
29. Якобсон Р., К.-Л. Стросс. “Кошки” Шарля Бодлера // Структурализм “за” и “против”. – М., 1975. – С. 231-255.
30. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию. – Спб.: СТООТК «Петрополис» 1998.-С.292-311.
31. Элиаде М. Космос и история: Прогресс .М., 1987.-С.55-64; 82-127; 133-137; 202-205.
32. Элиаде М. Мифы. Сновидения . Мистерии. Рефл-Бук, Ваклер, М.- К; 1996 .-С.171-177; 268-285.
33. D’amico R. Husserl on foundation structures of natural and cultural sciences // Philosophy and Phenomenological research VoL. XLII Sept, 1981 # 1, p.5-22.

34. Packer M.J. Hermeneutics inquiry in the study of human conduct / /The restoration of dialogue : reading in the philosophy of clinical psychology. Baisil Blackwell Worchester, 1983. –p 10-12, 271-289.

Як підручник до курсу пропонується книга Grondin G. Introduction to philosophical Hermeneutics. Yale studies in hermeneutics Yale university Press., New Haven and London, 1994, 231 p., а книгу Bernstein R. Beyond objectivism and relativism : science, hermeneutics, and praxis. Baisil Blackwell Oxford, 1983. рекомендовано як коментар до вивчення поглядів на герменевтику Г. Арендт, Р. Рорті, Д. Девідсона, Т. Куна, П. Фейєрабенда, та винесено в самостійну роботу

Питання до іспиту:

1. Гуманітарне знання в контексті тлумачення культури як “Bildung”.
2. Г.-Г. Гадамер про історію розвитку гуманітарного знання як суспільного почуття та здорового глузду (Від Д.Віко до І Канта).
3. Концепція смаку І.Канта як спосіб усвідомлення особливостей гуманітарного знання поза питанням про істину.
4. Образ гуманітарного знання за образом художньої творчості (Вчення І. Канта про довільну та привнесену красу, ідеали краси, естетичні ідеї та генія).
5. І Кант: гуманітарна (естетична) творчість як вираз переживань генія.
6. Поняття “переживання” як основа творчої біографії ХІХ ст. Г. Зіммель про значення переживання у творчості.
7. Історія співвідношення понять “символ” та “алегорія” в обґрунтуванні концепції естетичної свідомості та генія.
8. Г.-Г. Гадамер про кризу концепції естетичної свідомості (ХІХ – початок ХХ ст.)
9. Ігровий підхід до мистецтва як спроба визначення особливостей істини гуманітарного знання.
10. Гра та інтерпретація. Поняття про ігрову темпоральність у творі.
11. Трагедія як спосіб пізнання (гуманітарний аспект). Осмислення трагічності життя та її першості до творчої фантазії митця.
12. Г.-Г. Гадамер про онтологічне визначення літератури як виду мистецтва. (Текстовий вимір гуманітарного).
13. Г.- Г. Гадамер про гуманітарно-герменевтичні проекти Г.В.Ф. Гегеля та Ф. Шлейєрмахера (мета, ідеологія та техніка).
14. Історія розвитку романтичного бачення проблем герменевтики.
15. Універсальна герменевтика Ф. Шлейєрмахера.
16. В. Ранке та І. Дройзен про співвідношення історії та герменевтики.
17. Герменевтика в методології історії В. Дільтея. Світогляди як самотлумачення життя.

18. Філологія як складова історизму та герменевтики В. Дільтея. Дух як текст або закодований досвід.
19. Г.-Г. Гадамер: поняття про “передсуд” (феномен, структура; концепція “пересуду” Просвітництва, реабілітація авторитету та традиції у ХХ ст.).
20. Еволюція тлумачення поняття класичного в розвитку гуманітарного знання.
21. Розрив у часі як умова перетворення на схему актів розуміння (модель Ф. Шлейєрмахера та Г.-Г. Гадамера).
22. Г.-Г. Гадамер: концепція історично-дієвої свідомості та її аналітика у понятті “горизонту”.
23. Модель тексту з точки зору логіки питання та відповіді (герменевтичний аспект).
24. Герменевтика як метод гуманітарного дослідження (праця Г.-Г. Гадамера “Інтерпретація буття Р.-М. Рільке”).
25. Праця Г.Г. Гадамера “Мова і розуміння”.
26. П. Рікер про герменевтичні перспективи узагальнення концепції символічного в структурній антропології К.-Л. Строса (співвідношення міфу і символу).
27. П. Рікер про темпоральності символічного світу.
28. П. Рікер про співвідношення синхронії та діахронії у структурному та герменевтичному мисленні.
29. П. Рікер про герменевтичні перспективи бачення “економічних” та генетичних моделей мистецтва, релігії, моралі З. Фрейда.
30. Оцінка герменевтичного підходу до культури як кодової свідомості (З. Фрейд, К. Маркс, Ф. Ніцше).
31. 32. П. Рікер про гуманітарне знання поняття з позиції “археології” суб’єкта.
32. П. Рікер: Культура як герменевтична деконструкція психоаналітичної редукції.
33. П. Рікер про гуманітарні та філософські наслідки спростування психоаналізу та структуралізму.
34. Структурно –комбінаторна модель ідентифікації гуманітарного знання ХІХ – ХХ ст. М. Фуко (функція конфлікту і значення: норма – правило – система) та спроби її узагальнення.
35. Історизм як відношення між історією та гуманітарним знанням (М. Фуко).
36. М. Фуко про визначення місця гуманітарного знання в епістемічному просторі.
37. Гуманітарна рефлексія як рефлексія підозри (М. Фуко).
38. Погляд М. Фуко на історію. Історія як довкілля гуманітарного знання та його перспектива.
39. М. Фуко про гуманітарне знання: проект взаємодії психоаналізу та антропології у ХХ ст.

40. А. Данто: історія як істинне твердження про минуле: 3 стратегії спростування.
41. А. Данто: про неможливість існування історичного знання як ідеальної хроніки та повної картини дій.
42. А. Данто: про можливе узгодження дедуктивного умовиводу і історичної оповіді.
43. Еволюція культурологічного змісту поняття “історизм” в Німеччині, Італії та Англії в кінці ХІХ – першій половині ХХ ст. (Загальні положення)
44. Критика історизму як дисциплінарної матриці (історіографії Просвітництва, історизму як методу та основи історико-соціальних наук – Ч. Вітке, Ч. Рамбах, О. Оукслі, В. Хартвіг).
45. Історизм як складова процесу модернізації та онауковлення : історіографія очима істориків 80-90-х рр. ХХ ст.
46. К. Поппер – методологічні причини критики історизму (Загальна характеристика).
47. Г.-Г. Гадамер: лірична поезія як форма пізнання (герменевтичний підхід).
48. Х. Уайт про специфіку історіографічного стилю Г.В.Ф.Гегеля
49. Х. Уайт про історіографічний “реалізм” ХІХ ст. та спектр його стилів.
50. Історіографія Маркса (метонімічний захист історії від філософії історії).
51. Історіографія Ніцше (метафоричне обстоювання історії від філософії історії).

Питання до самоконтролю:

69. Сучасна оцінка існування різних типів герменевтики.
70. Що таке надтелсологічна історія герменевтики?
71. Назвіть причини генералізації формальної теорії розуміння Ф. Шлейєрмахера.
72. Назвіть історичні зразки тлумачення здорового глузду, актуальні з точки зору філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера.
73. Самосвідомість гуманітарних наук ХVІІІ-ХІХ ст. за Г.-Г. Гадамером.
74. Кантівська теорія смаку як узагальнення самосвідомості гуманітарного знання ХVІІІ ст.
75. Кантівська теорія культурної дистанції до моди (оцінка Г.-Г. Гадамера)
76. Кантівська концепція художнього смаку (основні пункти критики у філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера)
77. Взаємозв'язок понять генія, гри і символу в естетичній концепції смаку І. Канта.
78. Міф: алегоричне та символічне тлумачення. Критика алегоричного тлумачення міфу у німецькій естетиці (Ф. Шеллінг, Г. В. Ф. Гегель)
79. Назвіть причини реабілітації алегоричного тлумачення міфу у філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера.

80. Причини критики алегоричного та символічного тлумачення мистецтва в естетиці генія.
81. Розкрийте зміст естетичної поведінки та естетичного інстинкту як форм пізнання.
82. Самопізнання та самовиховання в мистецтві (Ф. Шиллер, І.-Г. Фіхте).
83. Концепція генія мистецтва: основні поняття та її причини генералізації.
84. Назвіть основні риси соціального портрету генія.
85. Чому феноменологія заперечує тезу про мистецтво як пізнання через образи?
86. Чому феноменологія критикує подання живопису та театру за стильовою ознакою?
87. На яких особливостях перцепції, художньої зокрема, робить акцент феноменологія?
88. Феноменологія про умови відтворення в мистецтві відкритості життя.
89. Що таке суб'єктивний історизм?
90. Назвіть основні ознаки мистецтва за межами т. зв. зображувальної функції.
91. Що таке етично-прекрасне?
92. Поняття про моральний масштаб та телеологічне тлумачення мистецтва.
93. В чому полягають основні тези концепції генія як сутності мистецтва?
94. Концепція генія в автобіографічних дослідженнях (вибудова генія з переживань). Назвіть відомі Вам зразки такого типу автобіографій.
95. Як структура генія повторює структуру переживання?
96. Який вигляд має твір мистецтва з позиції гри глядача.
97. Який вигляд має твір мистецтва з позиції гри автора.
98. З чого складається поняття про ігрову естетичну структуру художнього твору?
99. Які особливості художнього твору може виявляти цілісний та історичний час?
100. Тлумачення чуття взагалі у аристотелівській трагедії.
101. Назвіть відомі Вам основні підходи до постестетичного тлумачення трагедії.
102. Назвіть відомі Вам компоненти емоційної структури трагедії.
103. Як подається феномен непорозуміння та перспективи його подолання у Б. Спінози, Й. М. Хладеніуса, Ф. Шлейєрмахера?
104. Назвіть відомі Вам чинники “поліпшеного філологічного” розуміння.
105. Назвіть відомі Вам ідеї тлумачення історії як поступу культури.
106. Кому належить погляд на історію як процес зростання волі, свободи та моральних обов'язків?
107. Назвіть відомі Вам тези з тлумачення переживання духу в житті В. Дільтея.
108. Як тлумачить дух та емпатію В. Дільтей?

109. В чому полягає за Г.-Г. Гадамером відмінність між дієво-історичною свідомістю та систематичною рефлексією?
110. Назвіть відомі Вам причини ототожнення людського досвіду з перевіркою на “життєвих поворотах” та наскрізь баченням.
111. В чому полягає протилежність досвіду людини та сутності людини?
112. Назвіть відомі Вам характеристики людського досвіду за межами песимізму.
113. Назвіть відомі Вам імперативи людського досвіду.
114. Назвіть особливості гри у визнання за схемами “господар-раб”, “турбота і піклування”.
115. В чому полягає тлумачення змісту поняття “художня релігія” в межах т. зв. нового філологічного гуманізму?
116. Як і коли визначалося поняття класичного в античному світі?
117. Назвіть відомі Вам тези з контекстуального підходу до аналізу герменевтичного кола.
118. Назвіть три складових т. зв. епістемічного простору М. Фуко.
119. В чому полягає причина принципової неточності гуманітарного знання за М. Фуко?
120. За якими параметрами М. Фуко пропонував оцінювати зміни у гуманітарному знанні ХХ ст.?
121. Що таке диспозиційність гуманітарного знання за М. Фуко?
122. Що означає поняття репрезентативізму в аналізі історії гуманітарного знання?
123. Яке місце займає і може зайняти історія в системі гуманітарного знання за М. Фуко?
124. Яке навантаження несе поняття “останньої людини” з антропології в концепції гуманітарного знання М. Фуко?
125. В чому полягає гуманітарний сенс психоаналітичних практик за М. Фуко та П. Рікером?
126. В чому полягає розбіжність поглядів на людину з позиції гуманітарного знання та антропології і психоаналізу?
127. Яке значення має у М. Фуко поняття “архіву”?
128. Як розуміти антитезу дискурсивних практик гуманітарного знання та його дисциплінарного поділу згідно теорії М. Фуко?
129. Чому в Просвітництві упередприсуд отримує негативне тлумачення?
130. Назвіть відомі Вам особливості романтичної картини історії.
131. В чому, за Г.-Г. Гадамером, полягає логіка тотожності романтизму і Просвітництва?
132. Назвіть відомі Вам тези з герменевтичної теорії помилок у думці.
133. В чому полягає головна відмінність структуралістського і герменевтичного бачення традиції?
134. П. Рікер про особливості співвідношення понять: символ – міф – літературна раціоналізація – відновлення символу.

135. Який зсув в часі демонструє перехід від символу до міфу за П. Рікером?
136. Як визначається дух у понятті гомології мови, релігії і мистецтва у П. Рікера?
137. Назвіть відомі Вам тези з концепції історицизму Старого Заповіту П. Рікера.

Темн рефератів:

1. Теза про “кінець мистецтва” М. Хоркхаймера, Т. Адорно, та А. Данто (порівняльний аналіз).
2. Епістемічна модель гуманітарного знання М. Фуко.
3. Структурна історія гуманітарного знання ХІХ ст – поч. ХХ ст. та її сучасна структурна перспектива (М. Фуко).
4. Проблема самовизначення гуманітарного знання в ідеології дискурсу та архіву (М. Фуко).
5. Гуманітарна та методологічна стратегія “Історії сексуальності” М. Фуко (Як писати “Історії про...” в дусі М. Фуко?).
6. Герменевтична постика Г.-Г. Гадамера: теорія ліричної поезії як форми пізнання та її гуманітарної точності.
7. Значення розмежування символу і алегорії в філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера.
8. Критика романтичної та просвітницької критики передсуду (герменевтична реабілітація здорового глузду).
9. Г.-Г. Гадамер про проблеми пострефлексивного визначення основи розуміння.
10. Традиція і сучасність (концепція відкритого горизонту інтерпретації Г.-Г. Гадамера та її попередники).
11. Головні аспекти історично-дієвої свідомості Г.-Г. Гадамера.
12. Критика формально-методологічної концепції Ф. Шлейєрмахера та причини постійного відновлення останньої.
13. Чи була герменевтика В. Дільтея насправді герменевтикою?
14. Проблема єдиної історії герменевтики. Сучасний стан питання та відповідей.
15. Історичні портрети герменевтики: М. Лютер та його внесок до герменевтики.
16. Історичні портрети герменевтики: Св. Августин та його внесок до герменевтики.
17. Сучасний поворот в аналізі герменевтики Св. Августина: концепція внутрішнього слова Г.-Г. Гадамера.
18. Історичні портрети герменевтики: М. Хладеніус про універсальність педагогічного мистецтва.
19. Історичні портрети герменевтики: Ф. Меланхтон та педагогіка часів Реформації.

20. Історичні портрети герменевтики: пієтизм (А.Г. Франк, Дж. Рамбах, Дж. Хладеніус).
21. Історичні портрети герменевтики: методологізація герменевтики Ф. Шлейєрмахера, Ф. Шлегеля.
22. Історичні портрети герменевтики: Ф. Шлейєрмахер та теорія універсального порозуміння.
23. Критика герменевтики з позиції поняття консенсусу та її оцінка (Ю. Габермас).
24. Ж. Деріда і критика засад філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера (1981 р.)
25. Основні етапи розвитку історизму як методології історіографії (історичний, філософський та культурний аспекти).
26. Проблема самовизначення історизму (нарративний етап).
27. Особливості методологічного статусу археології: між дескрипцією та культурно-символічною інтерпретацією (сучасний стан розуміння).
28. Онтологічна концепція літератури Г.-Г. Гадамера.
29. Основні об'єкти критики концепції естетичної свідомості І. Канта.
30. Критика Г.-Г. Гадамером кантової концепції естетичної здатності до судження (сучасні проекції "живе і мертво" в критиці).
31. Чи є історія мистецтва і літератури історією стилів? (до історії формування варіанта відповіді).
32. Еволюція концепції генія в кінці XIX – поч. XX ст. та її сучасний стан.
33. Ігрова концепція мистецтва, її варіанти та герменевтичні висновки.
34. Г.-Г. Гадамер про проблему визначення особливостей герменевтичного підходу до поняття досвіду.
35. Еволюція переосмислення трагедії в історії герменевтики, літературознавства та естетики.
36. Г. Зіммель: про неможливість автодескрипції життя та виправдання зовнішнього (соціологічного) погляду на культуру.
37. Постмеморіальне значення проблеми критики історизму К. Поппера.
38. П.Рікер: погляд на культуру з позиції філософської інтерпретації долі психоаналізу З. Фрейда.
39. Концепція міфу та символу П. Рікера.
40. П.Рікер: "конфлікт інтерпретацій" (оцінка проектів феноменологічної герменевтики через 35 років).
41. Співвідношення історії, археології та антропології (методологічний проект П. Рікера та М. Фуко).
42. Концепція історичної інтерпретації ("правильного читання") У.Еко та сучасні реакції на неї.
43. Сучасний критичний аналіз перспектив класичної німецької традиції тлумачення культури в межах філософії, історії, естетики, літературознавства кінця XVIII – поч. XXст.
44. Явище кризи оповіді у французькій історіографії (Крок від діючої особи до цілісного соціального факту.)

135. Який зсув в часі демонструє перехід від символу до міфу за П. Рікером?
136. Як визначається дух у понятті гомології мови, релігії і мистецтва у П. Рікера?
137. Назвіть відомі Вам тези з концепції історицизму Старого Заповіту П. Рікера.

Теми рефератів:

1. Теза про “кінець мистецтва” М. Хоркхаймера, Т. Адорно, та А. Данто (порівняльний аналіз).
2. Епістемічна модель гуманітарного знання М. Фуко.
3. Структурна історія гуманітарного знання ХІХ ст – поч. ХХ ст. та її сучасна структурна перспектива (М. Фуко).
4. Проблема самовизначення гуманітарного знання в ідеології дискурсу та архіву (М. Фуко).
5. Гуманітарна та методологічна стратегія “Історії сексуальності” М. Фуко (Як писати “Історії про...” в дусі М. Фуко?).
6. Герменевтична постика Г.-Г. Гадамера: теорія ліричної поезії як форми пізнання та її гуманітарної точності.
7. Значення розмежування символу і алегорії в філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера.
8. Критика романтичної та просвітницької критики передсуду (герменевтична реабілітація здорового глузду).
9. Г.-Г. Гадамер про проблеми пострефлексивного визначення основи розуміння.
10. Традиція і сучасність (концепція відкритого горизонту інтерпретації Г.-Г. Гадамера та її попередники).
11. Головні аспекти історично-дієвої свідомості Г.-Г. Гадамера.
12. Критика формально-методологічної концепції Ф. Шлейєрмахера та причини постійного відновлення останньої.
13. Чи була герменевтика В. Дільтея насправді герменевтикою?
14. Проблема єдиної історії герменевтики. Сучасний стан питання та відповідей.
15. Історичні портрети герменевтики: М. Лютер та його внесок до герменевтики.
16. Історичні портрети герменевтики: Св. Августин та його внесок до герменевтики.
17. Сучасний поворот в аналізі герменевтики Св. Августина: концепція внутрішнього слова Г.-Г. Гадамера.
18. Історичні портрети герменевтики: М. Хладеніус про універсальність педагогічного мистецтва.
19. Історичні портрети герменевтики: Ф. Меланхтон та педагогіка часів Реформації.

20. Історичні портрети герменевтики: пієтизм (А.Г. Франк, Дж. Рамбах, Дж. Хладеніус).
21. Історичні портрети герменевтики: методологізація герменевтики Ф. Шлейєрмахера, Ф. Шлегеля.
22. Історичні портрети герменевтики: Ф. Шлейєрмахер та теорія універсального порозуміння.
23. Критика герменевтики з позиції поняття консенсусу та її оцінка (Ю. Габермас).
24. Ж. Деріда і критика засад філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера (1981 р.)
25. Основні етапи розвитку історизму як методології історіографії (історичний, філософський та культурний аспекти).
26. Проблема самовизначення історизму (нарративний етап).
27. Особливості методологічного статусу археології: між дескрипцією та культурно-символічною інтерпретацією (сучасний стан розуміння).
28. Онтологічна концепція літератури Г.-Г. Гадамера.
29. Основні об'єкти критики концепції естетичної свідомості І. Канта.
30. Критика Г.-Г. Гадамером кантової концепції естетичної здатності до судження (сучасні проєкції "живе і мертво" в критиці).
31. Чи є історія мистецтва і літератури історією стилів? (до історії формування варіанта відповіді).
32. Еволюція концепції генія в кінці XIX – поч. XX ст. та її сучасний стан.
33. Ігрова концепція мистецтва, її варіанти та герменевтичні висновки.
34. Г.-Г. Гадамер про проблему визначення особливостей герменевтичного підходу до поняття досвіду.
35. Еволюція переосмислення трагедії в історії герменевтики, літературознавства та естетики.
36. Г. Зіммель: про неможливість автодескрипції життя та виправдання зовнішнього (соціологічного) погляду на культуру.
37. Постмеморіальне значення проблеми критики історизму К. Поппера.
38. П.Рікер: погляд на культуру з позиції філософської інтерпретації долі психоаналізу З. Фрейда.
39. Концепція міфу та символу П. Рікера.
40. П.Рікер: "конфлікт інтерпретацій" (оцінка проєктів феноменологічної герменевтики через 35 років).
41. Співвідношення історії, археології та антропології (методологічний проєкт П. Рікера та М. Фуко).
42. Концепція історичної інтерпретації ("правильного читання") У.Еко та сучасні реакції на неї.
43. Сучасний критичний аналіз перспектив класичної німецької традиції тлумачення культури в межах філософії, історії, естетики, літературознавства кінця XVIII – поч. XXст.
44. Явище кризи оповіді у французькій історіографії (Крок від діючої особи до цілісного соціального факту.)

45. Історична антропологія Ж.-ле-Гоффа як етап у розвитку критики унікальності історії та історіографічного атомізму.
46. Концепція постісторичного розвитку мистецтва А. Данто (життя після постмодерну).
47. Критична оцінка концепції постісторичного розвитку мистецтва А. Данто.
48. Порівняльний аналіз історизму К. Маркса в концепціях К. Поппера та Ф. Анкерсмита.
49. Ф. Анкерсміт: критика тропологічної моделі історіографії Х. Уайта.

- Мазурчик } Jenkova
- Анкерсміт }

---

rebelliousjournal@gmail.com

Лясова А.

historyvpr@gmail.com

Віддруковано у друкарні
Видавничого дому «Києво-Могилянська академія»
04070, Київ, Контрактова площа, 4.
Тел. (044) 416-60-92, 238-28-26.
Наклад 200 прим. Зам. 4-07.

18. Філологія як складова історизму та герменевтики В. Дільтея. Дух як текст або закодований досвід.
19. Г.-Г. Гадамер: поняття про “передсуд” (феномен, структура; концепція “пересуду” Просвітництва, реабілітація авторитету та традиції у ХХ ст.).
20. Еволюція тлумачення поняття класичного в розвитку гуманітарного знання.
21. Розрив у часі як умова перетворення на схему актів розуміння (модель Ф. Шлейєрмахера та Г.-Г. Гадамера).
22. Г.-Г. Гадамер: концепція історично-дієвої свідомості та її аналітика у понятті “горизонту”.
23. Модель тексту з точки зору логіки питання та відповіді (герменевтичний аспект).
24. Герменевтика як метод гуманітарного дослідження (праця Г.-Г. Гадамера “Інтерпретація буття Р.-М. Рільке”).
25. Праця Г.Г. Гадамера “Мова і розуміння”.
26. П. Рікер про герменевтичні перспективи узагальнення концепції символічного в структурній антропології К.-Л. Строса (співвідношення міфу і символу).
27. П. Рікер про темпоральності символічного світу.
28. П. Рікер про співвідношення синхронії та діахронії у структурному та герменевтичному мисленні.
29. П. Рікер про герменевтичні перспективи бачення “економічних” та генетичних моделей мистецтва, релігії, моралі З. Фрейда.
30. Оцінка герменевтичного підходу до культури як кодової свідомості (З. Фрейд, К. Маркс, Ф. Ніцше).
31. 32. П. Рікер про гуманітарне знання поняття з позиції “археології” суб’єкта.
32. П. Рікер: Культура як герменевтична деконструкція психоаналітичної редукції.
33. П. Рікер про гуманітарні та філософські наслідки спростування психоаналізу та структуралізму.
34. Структурно –комбінаторна модель ідентифікації гуманітарного знання ХІХ – ХХ ст. М. Фуко (функція конфлікт і значення: норма – правило – система) та спроби її узагальнення.
35. Історизм як відношення між історією та гуманітарним знанням (М. Фуко).
36. М. Фуко про визначення місця гуманітарного знання в епістемічному просторі.
37. Гуманітарна рефлексія як рефлексія підозри (М. Фуко).
38. Погляд М. Фуко на історію. Історія як довкілля гуманітарного знання та його перспектива.
39. М. Фуко про гуманітарне знання: проект взаємодії психоаналізу та антропології у ХХ ст.

40. А. Данто: історія як істинне твердження про минуле: 3 стратегії спростування.
41. А. Данто: про неможливість існування історичного знання як ідеальної хроніки та повної картини дій.
42. А. Данто: про можливе узгодження дедуктивного умовиводу і історичної оповіді.
43. Еволюція культурологічного змісту поняття “історизм” в Німеччині, Італії та Англії в кінці ХІХ – першій половині ХХ ст. (Загальні положення)
44. Критика історизму як дисциплінарної матриці (історіографії Просвітництва, історизму як методу та основи історико-соціальних наук – Ч. Вітке, Ч. Рамбах, О. Оукслі, В. Хартвіг).
45. Історизм як складова процесу модернізації та онауковлення : історіографія очима істориків 80-90-х рр. ХХ ст.
46. К. Поппер – методологічні причини критики історизму (Загальна характеристика).
47. Г.-Г. Гадамер: лірична поезія як форма пізнання (герменевтичний підхід).
48. Х. Уайт про специфіку історіографічного стилю Г.В.Ф.Гегеля
49. Х. Уайт про історіографічний “реалізм” ХІХ ст. та спектр його стилів.
50. Історіографія Маркса (метонімічний захист історії від філософії історії).
51. Історіографія Ніцше (метафоричне обстоювання історії від філософії історії).

Питання до самоконтролю:

69. Сучасна оцінка існування різних типів герменевтики.
70. Що таке надтелесологічна історія герменевтики?
71. Назвіть причини генералізації формальної теорії розуміння Ф. Шлейєрмахера.
72. Назвіть історичні зразки тлумачення здорового глузду, актуальні з точки зору філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера.
73. Самосвідомість гуманітарних наук ХVІІІ-ХІХ ст. за Г.-Г. Гадамером.
74. Кантівська теорія смаку як узагальнення самосвідомості гуманітарного знання ХVІІІ ст.
75. Кантівська теорія культурної дистанції до моди (оцінка Г.-Г. Гадамера)
76. Кантівська концепція художнього смаку (основні пункти критики у філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера)
77. Взаємозв'язок понять генія, гри і символу в естетичній концепції смаку І. Канта.
78. Міф: алегоричне та символічне тлумачення. Критика алегоричного тлумачення міфу у німецькій естетиці (Ф. Шеллінг, Г. В. Ф. Гегель)
79. Назвіть причини реабілітації алегоричного тлумачення міфу у філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера.

80. Причини критики алегоричного та символічного тлумачення мистецтва в естетиці генія.
81. Розкрийте зміст естетичної поведінки та естетичного інстинкту як форм пізнання.
82. Самопізнання та самовиховання в мистецтві (Ф. Шиллер, І.-Г. Фіхте).
83. Концепція генія мистецтва: основні поняття та її причини генералізації.
84. Назвіть основні риси соціального портрету генія.
85. Чому феноменологія заперечує тезу про мистецтво як пізнання через образи?
86. Чому феноменологія критикує подання живопису та театру за стильовою ознакою?
87. На яких особливостях перцепції, художньої зокрема, робить акцент феноменологія?
88. Феноменологія про умови відтворення в мистецтві відкритості життя.
89. Що таке суб'єктивний історизм?
90. Назвіть основні ознаки мистецтва за межами т. зв. зображувальної функції.
91. Що таке етично-прекрасне?
92. Поняття про моральний масштаб та телеологічне тлумачення мистецтва.
93. В чому полягають основні тези концепції генія як сутності мистецтва?
94. Концепція генія в автобіографічних дослідженнях (вибудова генія з переживань). Назвіть відомі Вам зразки такого типу автобіографій.
95. Як структура генія повторює структуру переживання?
96. Який вигляд має твір мистецтва з позиції гри глядача.
97. Який вигляд має твір мистецтва з позиції гри автора.
98. З чого складається поняття про ігрову естетичну структуру художнього твору?
99. Які особливості художнього твору може виявляти цілісний та історичний час?
100. Тлумачення чуття взагалі у аристотелівській трагедії.
101. Назвіть відомі Вам основні підходи до постестетичного тлумачення трагедії.
102. Назвіть відомі Вам компоненти емоційної структури трагедії.
103. Як подається феномен непорозуміння та перспективи його подолання у Б. Спінози, Й. М. Хладеніуса, Ф. Шлейєрмахера?
104. Назвіть відомі Вам чинники “поліпшеного філологічного” розуміння.
105. Назвіть відомі Вам ідеї тлумачення історії як поступу культури.
106. Кому належить погляд на історію як процес зростання волі, свободи та моральних обов'язків?
107. Назвіть відомі Вам тези з тлумачення переживання духу в житті В. Дільтея.
108. Як тлумачить дух та емпатію В. Дільтей?

109. В чому полягає за Г.-Г. Гадамером відмінність між дієво-історичною свідомістю та систематичною рефлексією?
110. Назвіть відомі Вам причини ототожнення людського досвіду з перевіркою на “життєвих поворотах” та наскрізь баченням.
111. В чому полягає протилежність досвіду людини та сутності людини?
112. Назвіть відомі Вам характеристики людського досвіду за межами песимізму.
113. Назвіть відомі Вам імперативи людського досвіду.
114. Назвіть особливості гри у визнання за схемами “господар-раб”, “турбота і піклування”.
115. В чому полягає тлумачення змісту поняття “художня релігія” в межах т. зв. нового філологічного гуманізму?
116. Як і коли визначалося поняття класичного в античному світі?
117. Назвіть відомі Вам тези з контекстуального підходу до аналізу герменевтичного кола.
118. Назвіть три складових т. зв. епістемічного простору М. Фуко.
119. В чому полягає причина принципової неточності гуманітарного знання за М. Фуко?
120. За якими параметрами М. Фуко пропонував оцінювати зміни у гуманітарному знанні ХХ ст.?
121. Що таке диспозиційність гуманітарного знання за М. Фуко?
122. Що означає поняття репрезентативізму в аналізі історії гуманітарного знання?
123. Яке місце займає і може зайняти історія в системі гуманітарного знання за М. Фуко?
124. Яке навантаження несе поняття “останньої людини” з антропології в концепції гуманітарного знання М. Фуко?
125. В чому полягає гуманітарний сенс психоаналітичних практик за М. Фуко та П. Рікером?
126. В чому полягає розбіжність поглядів на людину з позиції гуманітарного знання та антропології і психоаналізу?
127. Яке значення має у М. Фуко поняття “архіву”?
128. Як розуміти антитезу дискурсивних практик гуманітарного знання та його дисциплінарного поділу згідно теорії М. Фуко?
129. Чому в Просвітництві упередприсуд отримує негативне тлумачення?
130. Назвіть відомі Вам особливості романтичної картини історії.
131. В чому, за Г.-Г. Гадамером, полягає логіка тотожності романтизму і Просвітництва?
132. Назвіть відомі Вам тези з герменевтичної теорії помилок у думці.
133. В чому полягає головна відмінність структуралістського і герменевтичного бачення традиції?
134. П. Рікер про особливості співвідношення понять: символ – міф – літературна раціоналізація – відновлення символу.

135. Який зсув в часі демонструє перехід від символу до міфу за П. Рікером?
136. Як визначається дух у понятті гомології мови, релігії і мистецтва у П. Рікера?
137. Назвіть відомі Вам тези з концепції історицизму Старого Заповіту П. Рікера.

Темн рефератів:

1. Теза про “кінець мистецтва” М. Хоркхаймера, Т. Адорно, та А. Данто (порівняльний аналіз).
2. Епістемічна модель гуманітарного знання М. Фуко.
3. Структурна історія гуманітарного знання ХІХ ст – поч. ХХ ст. та її сучасна структурна перспектива (М. Фуко).
4. Проблема самовизначення гуманітарного знання в ідеології дискурсу та архіву (М. Фуко).
5. Гуманітарна та методологічна стратегія “Історії сексуальності” М. Фуко (Як писати “Історії про...” в дусі М. Фуко?).
6. Герменевтична постика Г.-Г. Гадамера: теорія ліричної поезії як форми пізнання та її гуманітарної точності.
7. Значення розмежування символу і алегорії в філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера.
8. Критика романтичної та просвітницької критики передсуду (герменевтична реабілітація здорового глузду).
9. Г.-Г. Гадамер про проблеми пострефлексивного визначення основи розуміння.
10. Традиція і сучасність (концепція відкритого горизонту інтерпретації Г.-Г. Гадамера та її попередники).
11. Головні аспекти історично-дієвої свідомості Г.-Г. Гадамера.
12. Критика формально-методологічної концепції Ф. Шлейєрмахера та причини постійного відновлення останньої.
13. Чи була герменевтика В. Дільтея насправді герменевтикою?
14. Проблема єдиної історії герменевтики. Сучасний стан питання та відповідей.
15. Історичні портрети герменевтики: М. Лютер та його внесок до герменевтики.
16. Історичні портрети герменевтики: Св. Августин та його внесок до герменевтики.
17. Сучасний поворот в аналізі герменевтики Св. Августина: концепція внутрішнього слова Г.-Г. Гадамера.
18. Історичні портрети герменевтики: М. Хладеніус про універсальність педагогічного мистецтва.
19. Історичні портрети герменевтики: Ф. Меланхтон та педагогіка часів Реформації.

20. Історичні портрети герменевтики: пієтизм (А.Г. Франк, Дж. Рамбах, Дж. Хладеніус).
21. Історичні портрети герменевтики: методологізація герменевтики Ф. Шлейєрмахера, Ф. Шлегеля.
22. Історичні портрети герменевтики: Ф. Шлейєрмахер та теорія універсального порозуміння.
23. Критика герменевтики з позиції поняття консенсусу та її оцінка (Ю. Габермас).
24. Ж. Деріда і критика засад філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера (1981 р.)
25. Основні етапи розвитку історизму як методології історіографії (історичний, філософський та культурний аспекти).
26. Проблема самовизначення історизму (нарративний етап).
27. Особливості методологічного статусу археології: між дескрипцією та культурно-символічною інтерпретацією (сучасний стан розуміння).
28. Онтологічна концепція літератури Г.-Г. Гадамера.
29. Основні об'єкти критики концепції естетичної свідомості І. Канта.
30. Критика Г.-Г. Гадамером кантової концепції естетичної здатності до судження (сучасні проекції "живе і мертво" в критиці).
31. Чи є історія мистецтва і літератури історією стилів? (до історії формування варіанта відповіді).
32. Еволюція концепції генія в кінці XIX – поч. XX ст. та її сучасний стан.
33. Ігрова концепція мистецтва, її варіанти та герменевтичні висновки.
34. Г.-Г. Гадамер про проблему визначення особливостей герменевтичного підходу до поняття досвіду.
35. Еволюція переосмислення трагедії в історії герменевтики, літературознавства та естетики.
36. Г. Зіммель: про неможливість автодескрипції життя та виправдання зовнішнього (соціологічного) погляду на культуру.
37. Постмеморіальне значення проблеми критики історизму К. Поппера.
38. П.Рікер: погляд на культуру з позиції філософської інтерпретації долі психоаналізу З. Фрейда.
39. Концепція міфу та символу П. Рікера.
40. П.Рікер: "конфлікт інтерпретацій" (оцінка проектів феноменологічної герменевтики через 35 років).
41. Співвідношення історії, археології та антропології (методологічний проект П. Рікера та М. Фуко).
42. Концепція історичної інтерпретації ("правильного читання") У.Еко та сучасні реакції на неї.
43. Сучасний критичний аналіз перспектив класичної німецької традиції тлумачення культури в межах філософії, історії, естетики, літературознавства кінця XVIII – поч. XX ст.
44. Явище кризи оповіді у французькій історіографії (Крок від діючої особи до цілісного соціального факту.)